

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. Vis dažniau imama kalbėti apie mokymąsi, o ne apie mokymą. Tačiau taip buvo ne visada. Tik nuo XX a., atsiradus informacinėms technologijoms, pakilus ekonomikai, pasikeitus socialiniams rodikliams, pradėta aktyviai kalbėti apie suaugusiųjų mokymąsi. Viskas peraugo į mokslą, kuris vadinamas andragogika – iš gr. „*andro*“ vyras, „*ago*“ vesti, ugdyti, tai reiškia suaugusiųjų mokymas (-is). Visa mokymosi veikla, kuri vyksta visą gyvenimą, siekiama tobulinti žinias, kompetencijas bei gebėjimus asmeninėje, pilietinėje, socialinėje ir/arba su darbu susijusioje perspektyvoje.

Andragoginiai tyrimai yra paplitę jau ir Lietuvoje. Daug dėmesio skiriama studentams, nes jiems, kaip suaugusiems galima taikyti andragoginį mokymo (-si) modelį. Mokslininkės V. Kaponienė ir D. Tureikytė (2001) tyrinėja studentų požiūrį į studijas priklausomai nuo lyties. D. Beresnevičienė (1998) siekia nustatyti kokį vaidmenį atlieka universitetai nuolatinio mokymosi sistemoje. A. Šulčius (2004) pateikė praktinius patarimus, kaip išmokti mokytis. D. Beresnevičienė (1998) ir V. Zuzevičiūtė (2004) daug dėmesio skiria studentų motyvacijai ir požiūriui į savarankiškas studijas tyrimams. M. Teresevičienė ir G. Gedvilienė (2003) tyria mokymosi grupėse įtaką asmenybės kaitai. D. Beresnevičienė ir J. Laurinavičiūtė (2004) tyrinėjo suaugusiųjų motyvacijos ypatumus. D. Beresnevičienė (2001) analizavo nuolatinį mokymąsi, kaip aukštojo mokslo misiją bei aptarė naujų informacinių technologijų naudojimo aukštajame moksle pranašumus ir trūkumus. I. Gailienė ir L. Galinienė (2004) nagrinėjo autonomijos ir mokymosi stilių sąsajas aukštesniųjų klasių mokinių mokymosi veikloje. M. Teresevičienė, D. Oldroyd ir G. Gedvilienė (2004) plačiai kalba apie suaugusiųjų mokymąsi. T. Bulajeva (2000) apžvelgė, kaip saviugdosa problema vertina Vakarų šalių edukologai ir išskleidė saviugdosa aspektus. J. Laurinavičiūtė (2002) nustatė suaugusiųjų mokymosi motyvacijos genezę šiuolaikinės darbo rinkos sąlygomis. T. Bulajeva (2001) ištyrė pedagogų saviugdosa veiksnius švietimo sąlygomis. A. Linkytė (2005) tyrė suaugusiųjų mokymosi ypatumus. A. M. Juozaitis (2000) kalbėjo apie besimokančiuosius suaugusius, lygino pedagoginį ir andragoginį mokymosi modelius. G. Gedvilienė ir B. Beresnevičienė (2000) tyrė pradžios mokyklos mokytojų požiūrį į mokymąsi bendradarbiaujant. V. Zuzevičiūtė (2004) analizavo studentų požiūrį į mokymąsi aukštojoje mokykloje. I. Žemaitytė (2003) tyrė neformalųjį suaugusiųjų švietimą kaip suaugusiųjų socializacijos veiksnį. D. Lipinskienė (2002) nagrinėjo edukacinę studentą įgalinančią studijuoti aplinką. N. M. Grendstad (1996), E. Jensen (1998), M. Teresevičienė, G. Gedvilienė (2000), B. Vijeikienė, J. Vijeikis (2000), V. Lepeškienė (1996) pateikia pagrindines aktyvaus mokymosi metodų taikymo ir kritinio mąstymo ugdymo teorines idėjas bei

principus, parodo įvairius užsiėmimo planavimo ir vertinimo būdus, supažindina su konkrečių šių idėjų taikymu praktiškai.

Andragoginių tyrimų plėtrai didelės įtakos turėjo užsienio tyrinėtojai: A. Baribinas, B. Bederburger, L. Čistiakova, G. Iljinas, P. Jarvis, J. Kuliutkinas, M. Machlinas, I. Muštalinškaja, J. Nesterenko, M. Knowles, P. Rado, P. Ramsden, S. Gladiševs, S. Zmejevas, N. Jevgenjeva, A. Verbickis ir kiti. Minėti autoriai nagrinėjo suaugusiųjų žmonių mokymosi galimybes, jų motyvaciją, veiksnius, lemiančius mokymąsi.

P. Ramsden (2000) kalba apie studentų požiūrį į mokymąsi. P. Jarvis (2001) nagrinėja žinių sampratų įvairovę, atskleidžiančių visuomenės sampratos įvairialypumą, pagrindžiant švietimo bei mokymosi sąsajas ir mokymosi visą gyvenimą tapimą šiandienos realija. M. S. Knowles (1970), S. Zmejevas (1999), S. Galdyševs (2005) ir kiti kalba apie besimokančiuosius suaugusius ir pirmenybę teikia andragoginiam mokymosi modeliui.

Visai neseniai ypatingo dėmesio tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkų sulaukė autonomijos tyrimai mokymosi veikloje (Gailienė, Galinienė 2004, Little 1995, Dam 1998, Mariani 1997, Benson 2001, Sincler 1997). Nemažai dėmesio skiriama mokymosi stiliams (Gailienė, Galinienė 2004, Jovaiša 2002, Teresevičienė, Oldroyd, Gedvilienė 2004). Užsienio literatūroje plačiai kalbama apie mokymąsi sau vadovaujant (ang. Self-directed learning) (Holes 1988, Little 1995). Tačiau Lietuvoje iki šiol ši sritis nėra plačiai tyrinėta.

Mokymosi amžiuje akcentuojami operatyvūs informacijos valdymo įgūdžiai: gebėjimas prisiimti atsakomybę, gebėjimas derinti savo veiksmus su kitų veiksmais (Juozaitis, 2000, p. 5). Tokiai visuomenei reikalingi autonomiški asmenys. Psichologijos žodyne (1993) pateikiamas toks autonomiškos asmenybės apibrėžimas – tai nepriklausymas nuo aplinkybių, gebėjimas savarankiškai spręsti, remtis savo protu, jausmais, gyvenimo tikslu ir idealais. Tai reiškia, jog svarbu **išmokti mokytis**. Lietuvoje yra mažai tyrimų, analizuojančių mokymosi kompetencijos ugdymą aukštojoje mokykloje.

Tai leidžia formuluoti **tyrimo problemą**: ar studijuojantys universitete studentai išplėtoja mokymosi kompetenciją ir geba organizuoti savarankišką mokymąsi.

Tyrimo objektas. Studentų savarankiško mokymosi organizavimo kompetencijos.

Tyrimo tikslas. Ištirti studentų gebėjimą savarankiškai organizuoti mokymąsi.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokymosi sampratą nuolatinio mokymosi kontekste.
2. Ištirti psichologinius savarankiško mokymosi veiksnius (asmeninę autonomiją, mokymosi motyvaciją, požiūrį į mokymąsi ir mokymosi stiliai).
3. Išanalizuoti vadybines mokymosi kompetencijas ir sukurti teorinį vadybinių mokymosi kompetencijų modelį.

4. Nustatyti, kokias savarankiško mokymosi kompetencijas yra išsiugdę VU studentai.
5. Atlikti lyginamąją dirbančių ir nedirbančių studentų mokymosi kompetencijų analizę

Tyrimo hipotezė. Šiame darbe keliamos šios hipotezės:

1. Gebėjimai savarankiškai mokytis labiau išlavinti vyresnio amžiaus studentų.
2. Gebėjimai savarankiškai mokytis priklauso nuo studentų lyties.
3. Skirtingų fakultetų studentų gebėjimai mokytis savarankiškai skiriasi
4. Studentai, gebantis gerai organizuoti savarankišką mokymąsi yra baigę miesto mokyklas, o baigę rajono bei kaimo mokyklas studentai prasčiau organizuoja mokymąsi.
5. Dirbantys studentai, geriau negu nedirbantys planuoja mokymosi laiką.

Tyrimo metodologija. Tyrime remiamasi:

- kognityviaja mokymosi teorija, kuri į žmogų žvelgia kaip į aktyvų, tikslo siekiantį, gaunantį, apdorojantį ir kuriantį informaciją;
- humanistine asmenybės teorija, kurios atstovai teigia, jog individai yra laisvi ir autonomiški ir todėl gali savarankiškai apsispręsti; asmenybė nuolat auga ir vystosi, siekdama savirealizacijos.

Tiriamieji. Tyrime dalyvavo Vilniaus universiteto (toliau VU) dieninio skyriaus bakalauro studijų programos studentai iš skirtingų fakultetų. Iš viso 116 studentų.

Tyrimo metodai.

1. Mokslinės literatūros analizė, leidusi atskleisti savarankiško mokymosi sampratą, išskirti psichologines mokymosi ypatybes ir vadybines mokymosi kompetencijas, kurios yra svarbios savarankiško mokymosi organizavimui.

2. Anketinė apklausa, taikyta siekiant nustatyti studentų vadybines mokymosi kompetencijas, t.y. ar VU studentai turi mokymosi planavimo, organizavimo, savivados ir savikontrolės kompetenciją.

3. Tyrimo duomenų matematinė statistinė analizė atlikta kompiuterine programa SPSS 13.00 (Statistical Package for the Social Sciences) 10.0 for Windows.

Dviejų nepriklausomų imčių, (pvz.: vaikinių ir merginų, dirbančių ir nedirbančių studentų) vidurkiams palyginti naudotas T – Test, kitaip T student kriterijus.

Daugiau negu dviejų nepriklausomų imčių (pvz.: skirtingi fakultetai: filosofijos, filologijos, medicinos ir fizikos) vidurkiams palyginti naudotas ANOVA kriterijus.

Skirtumams tarp dviejų nepriklausomų imčių dažnių palyginti naudotas χ^2 (chi kvadratas) kriterijus, leidžiantis nustatyti reikšmingumo lygmenį (alfa lygmenį).

Kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$, laikoma, kad skirtumas statistiškai reikšmingas, kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$ – skirtumas esminis; kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$ –

skirtumas labai ryškus; kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,0001$ – visiškas skirtumas. Kai reikšmingumo lygmuo $p > 0,05$, laikoma, kad skirtumai tarp dažnių yra statistiškai nereikšmingas.

Tyrimo eiga. Išanalizavus literatūrą, buvo sudarytas teorinis vadybinių kompetencijų modelis. Juo remiantis buvo sudaryta anketa, kurios pagrindinis tikslas nustatyti, kokias vadybines kompetencijas turi VU studentai. Dalis anketų studentams buvo išdalinta per paskaitas, prieš tai paprašius dėstytojo leidimo. Kita anketų dalis buvo išdalinta studentams universitetų skaityklose. Darbo **mokslinis naujumas** atsiskleidžia tame, kad:

1. Suformuluota savarankiško mokymosi samprata, išskiriant psichologinius mokymosi ypatumus ir vadybines mokymosi kompetencijas.
2. Sukurtas vadybinių mokymosi kompetencijų teorinis modelis.
3. Įrodyta, kad VU studentams trūksta mokymosi planavimo ir savikontrolės kompetencijų.

Darbo **teorinę reikšmę** lemia tai, kad sukurtas vadybinių kompetencijų teorinis modelis.

Darbo praktinis reikšmingumas. Sukurtas vadybinių kompetencijų teorinis modelis, kuriuo savo darbe gali pasinaudoti dėstytojai.

Darbo struktūra: darbo turinį sudaro įvadas, du pagrindiniai skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Pirmasis skyrius „*Mokymosi organizavimo ypatybės*“ pradedamas nuo mokymosi sampratos analizės. Apžvelgiama nuolatinio mokymosi reikšmė šiuolaikiniame gyvenime. Išskiriami psichologiniai mokymosi ypatumai. Analizuojamos vadybinės mokymosi kompetencijos ir sukuriamas teorinis jų modelis, kuriuo remiantis vėliau buvo sudaroma anketa. Antrojoje dalyje „*VU Studentų mokymosi kompetencijos analizė*“ išdėstoma tyrimo eiga ir tyrimo metodai. Analizuojami anketų duomenys

MOKYMOŠI ORGANIZAVIMO YPATYBĖS

1. 1. Mokymosi sampratos analizė

Vienas pagrindinių socializacijos mechanizmų yra mokymasis, kurio svarba ypač pabrėžiama pastaruoju metu, kai gyvenimo tempai reikalauja gebėjimo keisti kompetencijas. Šiuolaikinėje visuomenėje žinios tampa vis didesne vertybe ir asmens realizavimosi sąlyga. Šiuolaikinės technologijos keičia darbo pobūdį ir santykius, visuomenės raidoje kinta žmonių tarpusavio santykiai, asmens vaidmuo visuomenėje, interesai, nuostatos. Todėl ir asmens mokymasis nėra baigtinis reiškinys – jis tęsiasi visą gyvenimą.

Knowles savarankišką mokymąsi apibūdina, kaip procesą, kuriame „*individas pats ar kitų padedamas, nusistato savo mokymosi poreikius, susiformuoja tikslus bei numato išteklius, pasirenka mokymosi strategijas, mokosi ir įsivertina*“ (Knowles, 1975, p. 18).

Jarvio nuomone „*mokymasis yra individualus, o visuomenė yra organizacinė. Dėl to mokymasis privalo būti siejamas su šiuolaikinės visuomenės socialumu*“ (Jarvis, 2001, p. 12). Mokymasis, anot Jarvio, yra reagavimas į kaitą (ten pat, p. 150). Autorius pabrėžia, jog eidami „koja į koja“ su besikeičiančia visuomene, ne tik prisitaikome, bet ir sukuriame kaitą. Tai reiškia, jog mokymąsi reikia suvokti kaip „*prisitaikymo mechanizmą*“ (ten pat).

Knowles (1970), apie gebėjimą prisitaikyti, kalba, kad šių dienų užduotis – **kompetentingų žmonių ugdymas**, t.y. tokių žmonių, kurie sugebėtų savo žinias pritaikyti priklausomai nuo besikeičiančios aplinkos.

2003 metais vykusioje regioninėje konferencijoje Mezaughlin pabrėžė, jog „*žmonės turi ne tik gebėti kurti žinias, bet ir pasinaudoti globalinėmis žiniomis bei jas pritaikyti vietos poreikiams*“ (Mezaughlin, 2004, p. 9). Autorė, kaip ir kiti nagrinėjantys mokymosi sampratą, akcentuoja žmogaus gebėjimą „*lanksčiai reaguoti į pokyčius, prisitaikyti prie jų, mokytis įvairioje <...> aplinkoje ir visą savo gyvenimą*“ (ten pat). Autorė pabrėžia, jog „*labai svarbu, kad žmogus gebėtų veikti savarankiškai, pats priimtų sprendimus ir jaustų atsakomybę už juos, taip pat sykiu gebėtų bendrauti drauge su kitais žmonėmis*“ (ten pat).

Knowles aprašo savarankišką mokymąsi kaip „*procesą, kuriame individas pats ar kitų padedamas, nustato savo mokymosi poreikius, susiformuoja tikslus, pasirenka mokymosi strategijas, mokosi ir įsivertina*“ (Knowles, 1970, p. 18). Autoriui svarbus neformalus požiūris į mokymąsi, nes jis pabrėžia, jog mokantis savarankiškai dažniausiai kas nors padeda: mokytojai, dėstytojai, kolegos (ten pat).

Bugen (1996) nuomone, mokymasis suprantamas kaip aktyvus, paremtas bendradarbiavimu, nuolatine savikontrole ir studento patiriamų žinių ir reikšmių kūrimo procesas, vykstantis kiek įmanoma autentiškesnėje, realių gyvenimo situacijų ir kontekstų aplinkoje.

MacGilehrist, Myers, Reed (1997) teigia, kad mokymasis yra nuolatinis savo aplinkos tyrinėjimas ir veiklos refleksija, besimokantysis – aktyvus ir motyvuotas.

Jonassen ir Land (2000) teigdami, kad mokymasis yra apgalvota, sąmoninga, aktyvi, tikslinga, konstruktyvi veikla, kurią sudaro trys tarp savęs susijusios dalys: tikslas – veiksmas – refleksija (žr. 1. schema). Kitaip tariant, mokymasis yra sąmoninga veikla, lydima tikslų ir refleksijos.

1 schema. Mokymasis kaip tikslas – veiksmas – refleksija (Jonassen, Land, 2000) (žr. Lipinskienė, 2002).

Iš šio modelio matyti, jog studento veiksmai tikslingi ir sąmoningi. Refleksija suteikia galimybę studentams sąmoningai koreguoti tikslus ir veiksmus pakoreguotiems tikslams pasiekti.

Kitas mokymosi apibrėžimas pateikiamas psichologijos žodyne (1993): mokymasis – tai aktyvi, tikslinga žmogaus veikla, kuria siekiama gauti žinių, jas suprasti ir išiminti, įgyti įgūdžių. Mokymasis yra savita veikla, kuria įgyjamas socialinis patyrimas, kurios metu sukuriama vaizdiniai, sąvokos, susiklosto pažiūros.

Teresevičienė ir kt., remdamasi konstruktyvistinėmis mokymosi idėjomis, skiria šešis mokymosi esmę nusakančius teiginius.

Mokymasis:

- 1) aktyvus konstravimo procesas. Mokymasis nėra žinių ir įgūdžių perdavimas pasyviai jas priimantiems mokiniams; mokymasis – aktyvus supratimo, reikšmių ir įgūdžių konstravimo procesas;
- 2) gausėjančių žinių sujungimas. Mokymasis visada remiasi turimomis žiniomis ir kognityviomis (pažinimo) struktūromis. Tai reiškia, kai mokymąsi galima suprasti kaip ankstesnių ir naujų žinių arba įgūdžių susiejimą;
- 3) bendradarbiavimas. Bendradarbiavimo atmosferoje kalbėdamiesi, aiškindamiesi, ginčydamiesi, svarstydami ir užduodami klausimus, mokiniai formuoja savo pažinimo struktūras ir įgūdžius. Daugelis mokymosi specialistų pabrėžia

kalbėjimosi su kitais ir aiškinimosi su kitais, ypač jeigu mokomoji užduotis yra sudėtinga, naudą;

- 4) savireguliuojantis procesas. Savitvarka reiškia, kad mokinys moka organizuoti, planuoti, kontroliuoti ir kreipti savo mokymosi procesą. Be to, jis yra pasirengęs išmolti ir geba įvertinti ir apmąstyti visą mokymosi procesą;
- 5) orientuotas į tikslą. Pasak De Corte, „*nors mokytis galima ir šiaip, plačiai sutariama, kad veiksmingai ir prasmingai mokytis padeda aiškus tikslo suvokimas ir orientavimasis į tą tikslą*“ (De Corte, 1993, žr. Teresevičienė ir kt., 2004);
- 6) susijęs su kontekstu ir aplinka. mokymasis yra suderinta proto, kūno ir aplinkos bei konteksto veikla. Anot De Corte (1993) (žr. ten pat), geresnių rezultatų pasiekama, kai mokymasis susiejamas su realaus gyvenimo kontekstu, kur egzistuoja ir socialiniai, ir fiziniai komponentai (žr. ten pat).

Galima sakyti, kad **mokymasis – tai yra aktyvi, tikslinga žmogaus veikla, kuria siekiama gauti žinių, jas suprasti ir įsiminti, įgyti įgūdžių.**

Skiriamas prasmingas ir beprasmiškas mokymasis. Beprasmiškas – priverstinis, Jarvio (2001) dar vadinamas nesimokimu, nesiremiantis ugdytinio asmenybės vidinėmis paskatomis ir jų nepaliečiantis. Prasmingas, Jarvio (2001) suprantamas kaip refleksyvusis mokymasis, kyla iš paties ugdytinio, turinčio galimybę įsisąmoninti prasmes kaip asmenišką patyrimo dalį. Tradicinio mokymosi sistemoje – ugdytojas informatorius, o ypač retai moko, kaip reikia mokytis. Prasmingo mokymosi metu pagrindinis ugdytojo uždavinys – skatinti ir palengvinti ugdytinio mokymąsi. Mokymasis prasmingas kai ugdytinis suvokiamas kaip žmogus turintis svarbių tikslų.

Cross (1982) nurodo, kad siekiant perėjimo prie naujo požiūrio į mokymąsi kaip į mokymąsi visą gyvenimą, būtina kurti mokymosi aplinką, kuri sudarytų prielaidas kiekvienu individualiu atveju atsižvelgti į vidinius veiksnius (žr. Linkaitytė, 2003, p. 61 - 62).

Besimokančios visuomenės sukūrimo išskirtinis dėmesys turi būti skiriamas mokymosi aplinkai (Štuopytė, 2003, p. 39). Jucevičienė teigia, kad mokymosi aplinkos – tai „*edukacinę vertę turinčios žmonių gyvenimo bei veiklos erdvės, įgalinančios individo asmeninį tobulėjimą, realizuojamą per mokymosi pastangas*“ (Jucevičienė, 2001, p. 32).

Konstruktivistinės teorijos šalininkų (Piaget, Bruner, Ausubel) teigimu, mokymosi aplinką sudaro besimokantysis ir vieta arba erdvė, kurioje individas mokosi naudodamas įvairius informacijos šaltinius, priemones, taikydamas įvairius būdus, rinkdamas ir interpretuodamas informaciją, bendraudamas su kitais individualais (Jucevičienė, 2004).

Teresevičienė (2004) akcentuoja, kad tinkama mokymosi aplinka lemia net 30 procentų mokymosi sėkmės. Mokymosi aplinka turi būti tokia, kuri padėtų mokymuisi.

Gebantis savarankiškai mokytis žmogus savo iniciatyva nustato mokymosi poreikius ir išteklius, formuluoja mokymosi tikslus ir uždavinius, sugeba pasirinkti sau tinkamiausią mokymosi strategiją ir įvertinti gautus rezultatus, sukuria mokymosi aplinką, nes tik jis pats geriausiai žino, ko jis nori išmokti ir kaip jam mokytis geriausia.

1. 2. Nuolatinio mokymosi reikšmė šiuolaikiniame gyvenime

Šiandien gyvename žynių visuomenėje, o ši visuomenė kartu yra ir mokymosi visuomenė. Mokymosi visuomenė – tokia visuomenė, kurios didžioji dauguma narių mokosi visą gyvenimą. Žynių visuomenė kelia naujus reikalavimus ne tik švietimo politikai, bet ir kiekvienam mūsų. Asmeniui šiandien neužtenka kartą įgyti kvalifikaciją. Dabarties žmogui būtini gebėjimai prisitaikyti prie kaitos. Žynių visuomenės esmė – besimokantys, besikeičiantys jos nariai.

Saavala pabrėžia **mokymosi mokytis** svarbą šiuolaikinėje visuomenėje. Mokymasis mokytis suprantamas, kaip „*nusiteikimas mokytis ir galimybė organizuoti ir reguliuoti savo mokymąsi, efektyviai naudoti laiką, spręsti problemas, įgyti, apdoroti ir asimiliuoti naujas žinias ir gebėjimus įvairiuose kontekstuose: namuose ir darbe, švietimo ir mokymosi procese*“ (Saavala, 2004, p. 19).

Šimtmečiais švietimo tikslu buvo laikoma „*sukurti išsilaisvinusį žmogų*“ arba, kitaip tariant, „*žinantį žmogų*“. Tokia švietimo koncepcija pasiteisino sąlyginai pastoviam pasaulyje, tačiau ši švietimo samprata pasikeitė **į kompetencija pagrįstą mokymą (-si)**. Prieita išvados, kad būtina **ugdyti kompetetingus žmones** – žmones, kurie galėtų pritaikyti savo žinias kintant sąlygoms (Linkaitytė, 2003). Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme kompetencija traktuojama kaip „*mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybių nuostatų visuma*“ (LRŠĮ 2 str. 6 dalis).

Mokymosi visą gyvenimą modelis įgalina besimokančiuosius išsiugdyti daugiau naujų įgūdžių, būtinų žynių visuomenėje (Washington, 2003).

Mokymosi visą gyvenimą memorandumė (2001) teigiama, kad Europa neginčijamai įžengė į žynių amžių, kuriame mokymasis visą gyvenimą tampa būtinybe ir tai turės įtakos kultūriniam, ekonominiam bei socialiniam gyvenimui.

Su švietimu šiandien siejami itin svarbūs strateginiai Europos Sąjungos siekiai – sukurti konkurencingą, novatorišką, žiniomis grindžiamą ir visus įtraukiančią ekonomiką, sėkmingai išspręsti žmonių užimtumo problemą.

Mokymasis visą gyvenimą žynių visuomenėje, į kurią orientuojasi ir Lietuva, tampa pagrindiniu švietimo principu. Per 2003-2012 metus atnaujinta švietimo sistema Lietuvoje turi padėti žmonėms išmokti mokytis visą gyvenimą ir sudaryti sąlygas nuolat mokytis visiems visuomenės nariams. Tai atsispindi įvairiuose dokumentuose:

- Bendrojoje Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) aptariant švietimo tikslus teigiama, kad turi būti „*ugdomas asmens siekis mokytis visą savo gyvenimą*“.

- Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatyme (1998) 1 straipsnyje teigiama: „*Įstatymo tikslas – suteikti teises garantijas neformaliojo švietimo dalyviams, vykdytojams ir socialiniams partneriams, padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę*“.
- Profesinio rengimo įstatymas (2003). Jame numatyta, jog profesinis rengimas bus suprantamas kaip visą gyvenimą trunkantis procesas.
- Vienas iš Nacionalinės plėtros plano 2002-2004 metams prioritetų buvo – žmogiškųjų išteklių plėtra.

Devinto dešimtmečio viduryje nutarta, kad nuolatinis švietimas ir mokymas padeda išsaugoti ekonominį konkurencingumą ir galimybę dirbti. Taip pat geriausias būdas socialinei atskirčiai įveikti. Europos Parlamentas pritaria minčiai, kad mokymasis visą gyvenimą yra esminis dalykas, užtikrinant socialinę integraciją ir siekiant lygių galimybių (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001). Beresnevičienė (1995) pabrėžė, kad viena iš pagrindinių Lietuvos švietimo reformos idėjų – sukurti nuolatinio mokymosi sistemą. Tik nuolatinis mokymasis padeda neatsilikti nuo visuomenės mokslinės, techninės ir kultūrinės raidos, išsaugoti savo kvalifikaciją, tobulinti profesijos žinias ir gebėjimus, savo asmenybę.

Mokymasis visą gyvenimą yra pagrindinis dalykas, siekiant pilietiškumo, stiprinant visuomenės sanglaudą ir didinant užimtumą. Todėl svarbu, kad studentai turėtų vadybines mokymosi kompetencijas.

1. 3. Psichologiniai mokymosi ypatumai

1. 3. 1. Mokymosi teorijų apžvalga

Žinomos trys psichologijos mokyklos, prisidėjusios prie mokymosi teorijos. Mokyklos terminas čia vartojamas *teorijos* prasme. Kiekviena iš mokymosi mokyklų į mokymąsi žiūri iš skirtingo požiūrio taško, tačiau visos greičiau papildo, negu prieštarauja viena kitai. Kaip jau buvo minėta, šiame darbe laikomasi kognityvinės ir humanistinės mokymosi teorijų principų.

1 lentelė. Mokymosi mokyklų pagrindiniai bruožai

Mokymosi mokyklos	Pagrindiniai bruožai
Kognityvinė mokykla (Piaget, Bruner, Ausubel)	Domisi mąstymo procesais, vykstančiais mokantis
Biheviorizmo mokykla (Watson, Pavlov, Skinner, Chomsky, Gagne, Thorndike)	Domisi kaip mokymąsi veikia mokytojo elgsena ir kiti išoriniai veiksniai
Humanistinė mokykla (Maslow, Rogers, Neill, Dewey)	Domisi švietimu, kaip mokinių emocinių ir tobulėjimo poreikių patenkinimo priemone

Kognityvinės mokyklos atstovai (Piaget, Bruner, Ausubel) teigia, kad mokiniai turi patys kurti prasmes. Kognityvistai siekia mokyti taip, kad suprastum, o tam reikia, kad naujų žinių sluoksniis būtų klojamas ant jau turimų žinių. Tai vadinama giluminiu mokymusi, kuomet mokiniai patys kuria prasmes naujai informacijai ir ją sujungia su jau turimomis žiniomis. Tokiu būdu besimokantys lengvai susieja naujas žinias su seniau žinomais dalykais ir atvirkščiai.

Kognityvinė mokymosi teorija dar kartais vadinama konstruktyvizmu, nes aiškina, kaip besimokantis konstruoja žinias. Tik suteikęs prasmę naujai informacijai, jis pajėgia ją panaudoti sprenddamas praktines problemas ir pan.

Ką reiškia suprasti sąvoką? Tai gebėjimas ją išreikšti kitomis sąvokomis. Kognityvinės mokyklos šalininkai tvirtina: kai mokymasis vyksta aktyviai veikiant ir patiems keliant klausimus, naujus dalykus lengviau suvokti ir panaudoti praktiškai.

Kognityvinės/konstruktyvistinės mokymosi strategijos.

- Mokymasis užduodant klausimą (vedimas prie atradimo).
- Diagnostiniai klausimai ir atsakymai. Jų tikslas pastebėti ir pataisyti neteisingai suprastus dalykus (sokratiškieji klausimai).
- Aiškinimo užduotys, kai mokių prašoma ką nors paaiškinti vienas kitam arba mokytojui, ypač veiksmingos tada, kai tokie aiškinimai formaliai ar draugiškai pataisomi.

Kognityvioji mokymosi teorija į žmogų žvelgia kaip į aktyvų, tikslo siekiantį, gaunantį, apdorojantį ir kuriantį informaciją. Taigi labiau pabrėžiamas informacijos apdorojimas, o ne rezultatas. Šio požiūrio šalininkai tvirtina, kad *„individus yra mąstanti, valinga, emociinga būtybė. Žmogus pats gali formuoti savo likimą, tobulėti bei kurti save“* (Ozmon, 1996). Viena iš pagrindinių kognityviosios mokymosi sampratos minčių yra ta, kad žmonės mokosi ir išmoksta naujų dalykų, iš dalies susiedami juos su jų turimomis žiniomis bei įgūdžiais.

Konstruktyvistai pabrėžia individo aktyvų vaidmenį apdorojant informaciją ir konstruojant žinias. Jie akcentuoja mokinių ankstesnės žinių struktūros svarbą. Konstruktyvistai mano, kad tai, ko išmokstame, priklauso iš esmės nuo aplinkos, kurioje mokomasi, informacijos pobūdžio ir mokinio ankstesnių žinių. Ryšys tarp mokinio turimų žinių ir naujos informacijos yra veiksnys, kuris mokymąsi padaro, mokinio akimis, prasmingą. Konstruktyvizmo požiūriu, lemiamos reikšmės turi mokinio išankstinės nuomonės ir ankstesnė patirtis, informacijos ir žinių pobūdis bei aplinka, kurioje mokomasi. Vadinasi, mokymasis iš esmės yra aktyvus informacijos kūrimas, tikslinimas ir naujų modelių kūrimas.

Konstruktyvistai pabrėžia, kad mokytojų vaidmuo yra ne išdalinti žinias, bet suteikti studentams galimybių ir akstinių jas sukurti (Glaserfeld, 1996). Mayer (1996) apibrėžia mokytojus kaip *„nukreipėjus“*, jie yra koordinatoriai, padėjėjai, šaltinių patarėjai, treneriai, o besimokančiuosius – kaip *„prasmės kūrėjus“*.

Pagrindinė konstruktyvizme yra mokymosi koncepcija. Glaserfeld teigia, kad *„iš konstruktyvistinės perspektyvos žvelgiant, mokymasis nėra stimulo – atsako fenomenas. Jis reikalauja savireguliacijos ir konceptualinių struktūrų kūrimo refleksijos ir abstrakcijos*

pagalba“ (Glaserfeld, 1995, p.14). Fosnot papildė „ne elgesys ar įgūdžiai kaip mokymo tikslas, o koncepto išvystymas ir gilus supratimas yra centre“ (Fosnot, 1996, p.10).

Šioje paradigmoje, mokymasis pabrėžia procesą, o ne produktą. Svarbu tai, „kaip žmogus prieina prie individualaus atsakymo“, o ne „objektyviai teisingo sprendimo“ „ištraukimas“ (ten pat). Mokymasis yra prasmingų vaizdų konstravimo, patirtinio pasaulio įprasminimo procesas. Šiame procese į studentų klaidas žiūrima teigiamai ir kaip į priemonę įgyjant supratimą apie tai, kaip jie organizuoja savo patirtinį pasaulį. Matome, kad ugdytiniui suteikiamos ugdytojo funkcijos.

Biheviorizmo mokyklos esmę sudaro paskatinimai ir motyvacija. Šios mokyklos atstovai (Watson, Pavlov, Skinner, Chomsky, Gagne, Thorndike) laikosi nuomonės, kad mokinius už mokymąsi reikia paskatinti. Tai turi būti padaroma kaip galima greičiau po tinkamo elgesio. Mokymasis vyksta laipsniškai, bet kai tas pats tikslo siekimo metodas nuolat pasikartoja, išmokstama lengviau. Geriausiai atsimenama tai, kas buvo neseniai ir dažnai kartojasi.

Bihevioristiniu požiūriu mokymasis iš esmės yra elgesio kitimas. Kaip pastebi Teresevičienė, mokymosi esmė, bihevioristų nuomone, remiasi stimulo ir reakcijos principais (Teresevičienė, 2003, p. 22). Šios teorijos šalininkai mano, jog skatinant ugdytinį įvairiomis formomis, gerės ir mokymosi kokybė. Toks mokymo būdas gal ir efektyvus dirbant su vaikais, tačiau suaugusiems jis netiks, juk jie patys pareiškė norą mokytis.

Į protą žiūrima kaip į tuščią indą, „*tabula rasa*“ (lot. švari lenta), kuri reikia užpildyti, ar veidrodį, atspindintį tikrovę. Biheviorizmas sutelkia dėmesį į studentų pastangas kaupti gamtos pasaulio žinias ir į mokytojų pastangas jas perduoti. Todėl jis pasikliauja perdavimu, instrukciniu požiūriu, kuris yra labai pasyvus, orientuotas į mokytoją ir kontroliuojamas.

Humanistinės mokyklos atstovai (Maslow, Rogers, Neill, Dewey) laikosi nuomonės, kad reikia patenkinti mokinių emocinius poreikius. Humanistinė prasmingo mokymosi samprata, pagrįsta individualiais žmonių mokymosi ir išmokimo stebėjimais. Svarbu sudaryti sąlygas ugdytiniam pačiam susigaudyti savyje, pačiam atrasti sprendimus, iškilus neaiškumui prašyti kito pagalbos.

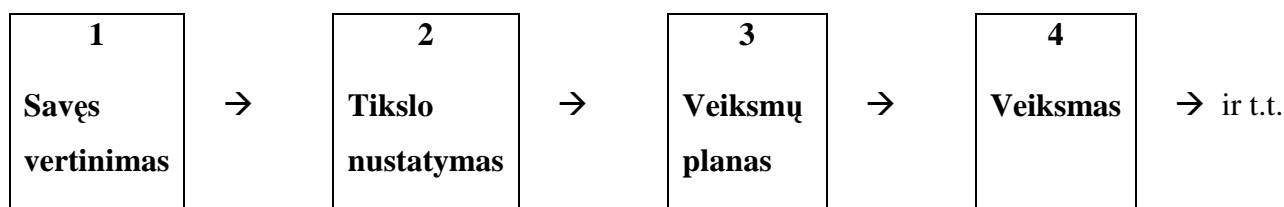
Šios mokyklos principai yra nepaprastai svarbūs kalbant apie suaugusiųjų švietimą, nes humanistinės psichologijos principai yra tokie (Petty, 2006, p. 25-28).

- **Besimokantys turėtų patys sau vadovauti.** Tradicinėje pedagogikoje mokytojas suprantamas kaip neklystantis, viską žinantis asmuo, o mokinys turi pasyviai priimti tai, ką duoda mokytojas. Humanistinės mokyklos šalininkai, priešinasi šiam požiūriui, siūlo ugdyti savarankišką asmenybę, sugebančią pati sau vadovauti. O kai mokinys mokosi to,

kas jam patinka ir naudinga, kai jam yra patogiu ir priimtina, tai atsiranda ir didesnė motyvacija.

- **Besimokantys yra patys atsakingi už savo mokymąsi.** Kadangi studentai pasirenka studijų stilių ir turinį, jie taip pat turi prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi. Dėstytojai turėtų skatinti aktyviai dalyvauti savo mokymesi, nes kai mokytojas padeda per daug, atsiranda tam tikras priklausomybės jausmas ir studentas praranda motyvaciją pats ko nors imtis.
- **Savęs vertinimas svarbesnis nei mokytojo vertinimas.** Anot humanistų, savęs vertinimas skatina pasitikėjimą savimi ir gebėjimą save nukreipti tinkama linkme. Savęs vertinimas skatina imtis atsakomybės už savo paties tobulėjimą ir veda į bet kokios srities meistriškumą. Studentai niekada nesijaus atsakingi už mokymąsi, jei nebus išmokyti kritiškai žvelgti į savo veiklą.
- **Kuo mažiau baimės, tuo besimokantis noriau ir lengviau mokysis.** Į klaidas turi būti žiūrima kaip į galimybę pasimokyti, o ne kaip į dingstį nubausti.

Žemiau esančioje schemoje parodyta, kaip humanistiniai principai skatina studentą geriau mokytis (pagal Petty, 2006, p. 426).

2 schema. Paties vadovaujamo mokymosi ciklas

Pirmame mokymosi etape studentai vertina savo įgūdžius, žinias, vertybes ir požiūrį. Jie turi atsakyti sau į klausimą, kaip: *Ką aš pasiekiau?* Toliau studentai apsversto savo troškimus ir užsibrėžia norimus pasiekti tikslus, t.y. atsako į klausimą: *Ką aš norėčiau pasiekti?* Trečiajame mokymosi etape studentai apibrėžia veiksmų planą. Jie numato kaip galėtų priartėti prie trokštamų tikslų. Dar vienas etapas – numatyto veiksmų plano įgyvendinimas, stebint kiekvieno etapo rezultatus. Kaip matome schemoje, mokymasis yra nuolat vykstantis procesas.

Humanistinės teorijos atstovai (pagal Glasser, 1969) akcentuoja, kad:

- besimokantis mokosi to, ko jam reikia, ir to, ką jis nori žinoti;
- noras mokytis ir žinojimas, kaip mokytis, – svarbiau už žinias;

- savo mokymosi rezultatų vertinimas – prasmingo darbo rodiklis;
- besimokantis mokosi tik tada, kai nejaučia baimės, todėl svarbi savimoka;
- besimokantis turi pasirinkti, ko jis mokysis.

1. 3. 2. Asmeninė autonomija

Besimokančiojo autonomijos apibrėžimai yra įvairūs ir diskutuoti. Vieni mokslininkai autonomiją supranta kaip mokymosi tikslą, kiti – kaip procesą. Psichologijos žodyne (1993) pateiktas toks asmenybės autonomiškumo apibrėžimas: „*tai nepriklausymas nuo aplinkybių, gebėjimas savarankiškai spręsti, remtis savo protu, jausmais, gyvenimo tikslu ir idealais*“.

Little nuomone, autonomija, tai pačių besimokančiųjų atsakomybė už savo mokymąsi (žr. Little ir kt.). Tos pačios nuomonės laikosi Dam (1998) ir Holec (1981) (žr. ten pat). Dam (1998) (žr. Schwienhorst, 1997) autonomiją apibrėžia kaip besimokančio gebėjimą ir norą imtis atsakomybės už savo paties mokymąsi. Holec teigia, kad besimokantysis tampa autonomišku tuomet, kai savarankiškai nusibrėžia tikslus, jiems pasiekti kelia uždavinius, pasirenka mokymosi metodus, renkasi priemones ir nusistato vertinimo kriterijus (žr. Little ir kt.).

Vėlesniuose darbuose Little besimokančiojo autonomiją supranta kaip psichologinį požiūrį į procesą, kritinį suvokimą, sprendimų priėmimą ir savarankiškumą (žr. ten pat).

Leni autonomiją suvokia kaip besimokančių norą organizuoti ir vertinti savo paties mokymąsi (žr. Schwienhorst, 1997).

Anot kai kurių autorių (Boud, 1988; Kohonen, 1992; Knowles, 1975) (žr. Little ir kt.), autonomiškas besimokantysis pasirenka (pro-) aktyvų vaidmenį mokymosi procese, užuot reaguotų į įvairius ugdytojo stimulus.

Rathbone manymu, autonomiškas besimokantysis – aktyvus savo žinių gamintojas. Mokymąsi minėtas autorius supranta, kaip konstruktyvų procesą, kurio metu vyksta aktyvios žinių paieškos (žr. Schwienhorst, 1997)

Russo (1991) autonomišku besimokančiuoju vadina tą, kuris paklusniai vykdo sau pačiam sukurtus ir skirtus įstatymus (žr. Schwienhorst, 1997)

Little ir Dam (1998) kalbėdami apie autonomiją, pabrėžia nepriklausomybės aspektą (žr. ten pat). Tačiau Benson (2001) ir Mariani (1997) kalba apie tai, kad nepriklausomybė – tai tikrai vienas autonomijos aspektas. Anot minėtų mokslininkų, autonomija turėtų būti traktuojama kaip tarpusavio priklausomybė (žr. Little ir kt.). Tai reikia suprasti kaip bendradarbiavimą su kitais besimokančiais ir mokytojais norint įgyvendinti bendrus tikslus.

Kaip teigia Ramsden (1996), aukštos kokybės mokymuisi įtakos turi galimybės pasirinkti, kaip mokytis ir ko mokytis, sudarymas. Studentai gali valdyti ir kontroliuoti savo

mokymosi procesą, mokymosi tikslas yra aiškus, matuojamas ir atitinka studento poreikius, mokymosi procesas pasižymi atvirumu ir lankstumu, todėl studentas gali mokytis jam priimtinu tempu ir laiku. Suteikta atsakomybė už savo mokymosi procesą, jo planavimą, valdymą ir rezultatų vertinimą, leidžia studentui pasitikėti savimi ir tobulinti įgūdžius sprendžiant problemas. Be to, ji skatina studentus rimtai žiūrėti į studijas. Studentams suteikta autonomija ir atsakomybė už savo veiklos rezultatus ne tik leidžia studentams būti aktyviems studijų proceso dalyviams, bet ir kontroliuoti savo studijų procesą ir atsakyti už jo kokybę. Tai yra svarbu, nes daugelio mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad studentų mokymasis tvirčiausias tuomet, kai jie patys dalyvauja savo mokymosi pažangos kontrolėje ir mokymosi proceso nukreipime ir valdyme (Leithwood, Chapman, Corson, 1996; MacGilchrist, Myers, Reed, 1997 ir kt.).

Bulajeva pabrėžia, jog autonomijos siekimas yra savarankiškas ugdymosi procesas, per kurį vyksta transformuojantis ir žmogų išvaduojantis, išlaisvinantis mokymasis. (Bulajeva, 2000, p. 237). Autonomijos priešingybė – heteronomija. Ji pasižymi egocentrizmu, nepaklusnumu, aklu tikėjimu, nemokėjimu vadovauti sau, priklausymu nuo kitų (ten pat).

Tai reiškia, kad autonomiškas studentas:

- 1) turi vidinį poreikį mokytis,
- 2) turi vidinę motyvaciją,
- 3) numato sau mokymosi tikslus ir uždavinius,
- 4) pasirenka tinkamus mokymosi metodus ir technikas,
- 5) pats kontroliuoja mokymosi procedūrą (tempą, vietą, laiką),
- 6) savarankiškai sprendžia problemas,
- 7) pasižymi tokiomis savybėmis kaip lankstumas, kūrybingumas, racionalus kritiškumas,
- 8) įvertina savo išmokimą ir pažangą.

1. 3. 3. Mokymosi motyvacija

Prie pagrindinių mokymosi kompetencijų galima priskirti motyvaciją. Daugelis mokslininkų juos laiko svarbiausiais sėkmingo mokymosi elementais. Mokymosi motyvacija padeda besimokančiajam siekti užsibrėžto tikslo. Anot Lipinskienės, „*motyvacija veikia kaip jėga, apjungianti valios, proto ir jausmų energiją konkrečiam tikslui pasiekti, ko pasekoje sukuriamas bendras nusiteikimas mokytis*“ (Butkienė ir Kepalaitė, 1996. žr. Lipinskienė, 1999, 27). De Corte (1993), kalbėdamas apie tikslo svarbą mokymuisi, sako, kad nors mokytis galima ir šiaip, tačiau veiksmingai ir prasmingai mokytis padeda aiškus tikslo suvokimas ir orientavimasis į tą tikslą.

Anot Jovaišo (2001), mokymosi motyvai „*būdami vidine mokymosi ir išmokimo paskata, sukelia kryptingą aktyvumą*“. Gailienė ir kt. (2003) akcentuoja, kad mokymasis priklauso nuo paties žmogaus, t.y. nuo vidinės motyvacijos ir nuo aplinkos – išorinės motyvacijos. Anot Gailienės, Bulotaitės ir Sturlienės (2003), kai vidinė motyvacija pakankama, žmogus mokosi, nes nori patenkinti savo smalsumą. Jis mokosi, nes to nori. Humanistinės teorijos atstovai taip pat pabrėžia žmogaus vidinius motyvus, kurie skatina augti, tobulėti, siekti savirealizacijos. Vienas iš humanistinės krypties atstovų Maslow motyvacijos problemą aiškino pateikdamas saviaktualizacijos koncepciją – vidinis poreikis augti, tobulėti, visiškai atskleisti savo galimybes, jis niekada nėra galutinai patenkintas, todėl ir asmenybės augimas suvokiamas kaip nesibaigiantis procesas.

Mokslinėje literatūroje pastebimas kai kurių mokslininkų susidomėjimas **amotyvacijos** (angl. „*amotivation*“) reiškiniu. Amotyvuoti studentai visai nesuvokia ir aiškiai nežino, kodėl jie studijuoja universitete, jaučiasi nekompetentingi ir galvoja, kad tai, kas su jais nutinka, jie gali mažai arba negali visiškai kontroliuoti. Kitaip tariant, šie studentai yra visiškai nemotyvuoti (Newstead, Hopkins, 2000).

Kitaip tariant mokymosi motyvacija orientuoja besimokančius į tikslą, tačiau reikia nepamiršti, kad ne mažiau svarbu išlaikyti motyvaciją studijų procese.

Motyvacija glaudžiai susijusi su mokymosi tikslais. Houl (1961) tyrimai parodė, kad yra trys besimokančių asmenų grupės. Jos suskirstytos pagal tai, į ką orientuojamasi besimokant (žr. Beresnevičienė, 2004, p. 189).

Pirmoji grupė – tai į tikslą orientuoti besimokantys. Šios grupės atstovai mokosi fragmentiškai dėl tam tikro pažymėjimo, nes tai skatina jų asmeninis ar visuomeninis gyvenimas.

Studentams dažnai rūpi tik pasiekti konkretų tikslą: išlaikyti egzaminą, atlikti konkrečią mokymosi užduotį ir pan. Anot Beresnevičienės, studentų mokymosi motyvai „*susiję su įsivaizduojama jo padėtimi ateityje, perspektyva, mokymosi reikšmės gyvenimui įsisavinimu*“ (Beresnevičienė, 1998, p. 9).

Antroji grupė – tai į veiklą orientuoti besimokantys. Šios grupės atstovai mokydamiesi siekia įgyti naujų įgūdžių ar išmokti naujų dalykų. Tai yra vadinama prasmingu/giluminiu mokymusi.

Pasak Ramsden (1996), giluminis požiūris charakterizuojamas tuo, kad studentai mokydamiesi, analizuodami pateiktą medžiagą stengiasi ją suprasti, suvokti, o ne įsiminti atskiras jos detales. Studentai jaučia poreikį sužinoti kažką naujo apie tai, kas jau yra žinoma. Tai daro diskutuodami su bendramoksliais. Tokių studentų pagrindinis tikslas ne visuomet apsiriboja gauti aukštesnį įvertinimą (jiems tai antraeilis dalykas). Jiems studijos sėkmingos

tuomet, kai įgyja reikalingų veiklai žinių, mokėjimų ir įgūdžių, kitaip tariant, aktualią kompetenciją.

Studentai, kurie remiasi paviršutiniu požiūriu į studijas, stengiasi patenkinti reikalavimus, kuriuos pateikia dėstomo dalyko programa, dėstytojas, vertinimo sistema ir pan. Didžiausią dėmesį jie kreipia į neesminius situacijos, problemos aspektus. Jų aktyvumas minimalus. Pasireiškia mechaniškas turinio mokymasis, nesistengiant jo suprasti, argumentuoti. Jie mano, kad jų studijos sėkmingos tuomet, kai sugeba atkartoti tai, ką išiminė, netgi tuomet, jei turinio pilnai nesuprato. Daugelis tokių studentų siekia paprasčiausiai išlaikyti egzaminą, nors kai kurie jų siekia aukštesnių įvertinimų. Tačiau pastarieji studentai mano, kad aukštesnį įvertinimą galima gauti tuo atveju, jei jie atgamins kuo daugiau informacijos. Atitinkamai jie planuoja ir valdo savo studijų laiką (Ramsden, 1996).

Taigi, jei paviršutiniu požiūriu besiremiantys studentai sugeba tik „išvardinti, apibrėžti ir apibūdinti“, tai giluminį požiūrį turintys studentai sugeba sintetinti informaciją, pateikti logiškus argumentus ir išvadas (Lipinskienė, 2002, p. 28-29).

Ramsden (1996) nuomone, paviršutiniškas požiūris į mokymąsi sąlygoja neefektyvų išmokimą, t.y. studentai, naudojantys šį požiūrį, mano, kad mokytis neįdomu, todėl mažai laiko praleidžia mokydami savarankiškai, išmokta medžiaga greitai pamirštama, o tai turi įtakos jų rezultatams. Lipinskienė teigia, kad „*aukštesni rezultatai pasiekiami naudojant giluminį požiūrį į mokymąsi*“ (Lipinskienė, 2002, p. 29). Šio požiūrio pagalba galima gauti aukštos kokybės rezultatų. Studentai mokydami jaučia pasitenkinimą, lengvai gali įgytas žinias pritaikyti praktikoje, pasikeitusioje situacijoje ir pan. (ten pat).

2 lentelė. Giluminio ir paviršutiniško požiūrių į mokymąsi pagrindiniai bruožai

Giluminis požiūris	Paviršutiniškas požiūris
Tikslas – suprasti	Tikslas – įvykdyti užduoties reikalavimus
Akcentuojama užduoties esmė	Akcentuojamai ženklai
Ankstesnės žinios siejamos su naujai įgytomis žiniomis	Akcentuojamos padrikos teksto dalys
Tarpusavyje siejamos įvairiose kursuose įgytos žinios	Informacija įsiminama dėl įvertinimo
Teorinės idėjos siejamos su kasdieniais patyrimais	Nemąstant siejami faktai ir sąvokos
Duomenys ir argumentai tarpusavyje siejami ir atskiriami	Nesugebama atskirti principų nuo pavyzdžių

Vienas ir tas pats studentas įvairiose situacijose mokosi skirtingai. Koks bus jo požiūris – giluminis ar paviršutiniškas, priklauso nuo užduoties. Mokomojo dalyko turinys yra neatsiejamas nuo požiūrio į mokymąsi. Anot Ramsden, „*mokymasis visada turi konkretų turinį*“ (Ramsden, 2000, p. 72). Mokomųjų dalykų užduotys yra nevienodos, todėl nevienodi ir požiūrių į mokymąsi pasireiškimo būdai.

Paviršutiniškas mokymasis praktikoje atsiskleidžia kaip sausų faktų, atskirų teksto dalių automatinis kaupimas. Giluminio mokymosi esmė – visumos, pagrindinių dėsnių, savybių ir pan. supratimas, atskiras dalis siejant į visumą. Žinoma, kad studentų kūrybiškumo ugdymui būtinas giluminis mokymas, kurį bepraktikuojantis dėstytojas iš studentų reikalauja ir skatina juos ne įsiminti atskiras detales, bet suprasti visumą, ne pateikia tiesas, o moko jas atrasti.

Siekiant ugdyti savarankišką studentą, reikia, kad jo požiūris į mokymąsi būtų giluminis. Studentas turi jausti, kad jo mokymasis yra svarbus ir naudingas jam pačiam bei kitiems žmonėms. Tenka pripažinti, kad šiuolaikinėje visuomenėje universitetinis išsilavinimas tapo masiniu.

Paskutinioji grupė – tai orientuoti į mokymąsi besimokantys. Šios grupės atstovai trokšta žinių. Jiems svarbus pats mokymosi procesas.

1. 3. 4. Mokymosi stilių apžvalga

Dar viena kompetencija, būdinga savarankiškai besimokančiam asmeniui, tai gebėjimas tinkamai pasirinkti mokymosi stilių. Mokymosi stilius – tai studentui būdingas darbo su informacija tvarka ir mokymosi veiklos kelias (Lipinskienė, 2002, p. 38). Pavyzdžiui, studentas gali būti savarankiškas, bendradarbiaujantis, nesavarankiškas, dalyvaujantis arba vengiantis, siekiantis varžytis su kuo nors, lenktyniauti. Informacija naudojama siekiant suprasti studentų elgseną, planuoti mokymo/mokymosi metodus ir juos pritaikyti prie mokymosi stiliaus, kuriam studentas teikia pirmenybę.

Paskutiniaisiais XXa. dešimtmečiais išsiplėtė smegenų veiklos tyrimai. Jie privertė naujai pasižiūrėti į procesus, kurie vyksta žinių įsisavinimo metu. Kairysis ir dešinysis smegenų pusrutuliai informaciją apdoroja skirtingai. **Kairysis pusrutulis** informacijos apdorojimo procese dalis sujungia į visumą, t.y. pradeda nuo visumos nuo pavienių faktų, žinių ir einama prie bendresnių. Todėl, anot Teresevičienės ir kt. (2004) kairiojo pusrutulio žmonės mėgsta

sudarinti planus, grafikus, dienotvarkes. Tokie žmonės gana griežtai laikosi sudaryto sąrašo. **Dešinysis pusrutulis** priešingai negu kairysis informaciją apdoroja pradėdamas nuo visumos ir eidamas prie atskirų detalių, t.y. išvados gaunamos iš prielaidų, pereinant nuo bendresnių dalykų prie dalinių. Teresevičienės ir kt. (2004) teigimu, tokie žmonės, kurių dešinysis pusrutulis dominuoja sunku klausytis paskaitų.

Taigi kairiuoju smegenų pusrutuliu mąstantys studentai – yra verbaliniai nuosekliai mąstantys studentai. Jiems patinka mokytis žingsnis po žingsnio, didelio tikslo siekti mažais žingsneliais, siaurinti dėmesio lauką, išmokti žingsnius eilės tvarka ir kiekvieną atskirai, taisyklės ir struktūra, logika labiau nei intuicija, faktai labiau nei jų pačių patirtis. Dešiniuoju smegenų pusrutuliu mąstantys studentai – vizualiai holistiškai mąstantys studentai. Jiems patinka matyti bendrą vaizdą, turintį aiškų tikslą ir prasmę, eiti nuo visumos prie dalies, gilintis išskirtiniu, asmeniniu, intuityviu būdu, griebtis bet ko, vengti taisyklių, struktūrų ir detalių, jungti ir sieti skirtingas temas, matyti modelius (Petty, 2006, p. 173 -174).

Teresevičienė ir kt. išskyrė pažinimo funkcijas smegenų pusrutuliuose. Kairiajam pusrutuliu priklauso kalba, logika, matematinės formulės, skaičiai, linijaiškumas, analizė, dainos žodžiai, mokymasis nuo dalių iki visumos, fonetinis skaitymas, nesusijusi faktinė informacija. Dešiniajam – formos ir moduliai, erdvinė manipuliacija, ritmas, vaizdiniai ir vaizdai, dainos melodija, pirmiausiai išmokstama visuma, tada atskiros dalys, svajojimas ir įsivaizdavimas, sąsajos mokymesi (Teresevičienė ir kt., 2004. p. 19). Atsižvelgiant į tai, kaip įsisavinama informacija, turėtų būti parenkami mokymosi metodai.

Mokydamiesi visi įvairiai naudoja klausymosi, vizualinius ir kinestezinius pojūčius. Todėl skiriami regimasis, girdimasis, kinestezinis mokymosi stiliai. Mokymasis būna produktyviausias, kai jame dalyvauja visi pojūčiai.

Vizualinis/regimasis mokymosi stilius. Asmuo, kuriam parankiausias šis mokymosi stilius, medžiagą turi matyti. Jam būdingas vaizdinis išpūdis. Šio mokymosi stiliaus atstovui, kad geriau įsimintų informaciją, reikia vaizdingų pasakojimų, vaizdinės medžiagos, t.y. filmų, iliustracijų, grafikų, diagramų, schemų ir pan. ir skaitymas. Studentai gali braižyti minčių žemėlapius, schemas, diagramas ir kitaip grupuoti mokomąją medžiagą.

Klausymosi/girdimasis mokymosi stilius. Asmuo, kuriam būdinga girdimoji atmintis, mokymosi medžiagą reikia išgirsti. Jam svarbus garsas, skambesys, triukšmas, tonas, balsas ir muzika. Girdimojo tipo atstovas medžiagą įsimena per garsą. Šio mokymosi stiliaus atstovui, kad gerai įsimintų informaciją, reikia akustinių išpūdžių, paskaitų, pokalbių, dialogų, muzikos, kasečių su mokymosi medžiaga arba tikslaus garsų, triukšmų, skambesio, balsų ir t.t.

apibūdinimo. Studentai gali garsiai arba ritmingai kalbėti kitiems arba kartoti iš paskos, suteikti mokymosi medžiagai ritmą arba sudainuoti (kaip pvz., reklama), klausytis, kaip mokymosi medžiagą kartoja kiti žmonės, diskutuoti ir kalbėtis apie mokymosi medžiagą arba pamėgdžioti tam tikrus asmenis, mokytojus, profesorius.

Kinestezinis mokymosi stilius. Linkusiam į šį mokymosi stilių asmeniui mokymosi medžiagą reikia pačiuopinti ir perprasti, ką nors atlikti pačiam, nes jam svarbu liesti ir jausti. Dalykus jam reikia pažinti iš savo patirties. Šio mokymosi stiliaus atstovai, kad gerai įsimintų informaciją, turi ką nors tikroviškai patirti arba įsijausti į situaciją ir išgyventi ją vaizduotėje. Tokiam žmogui reikia jausminio situacijos ar dalyko apibūdinimo. Jam gali padėti modelių kūrimas, galimybė pajusti reiškinių ar daiktų, mokymo priemonės, kurias galima paliesti. Studentai gali, pvz., naudoti aktyvius mokymo metodus, užduotis atlikinėti laboratorijoje, kurti modelius. Mokymosi metodų įvairovė pateikta 3 lentelėje.

3 lentelė. Mokymosi metodų įvairovė priklausomai nuo mokymosi stiliaus

Mokymosi stilius	Mokymosi metodai
Vizualinis/regimasis	<ul style="list-style-type: none"> • filmai • iliustracijos • grafikai • diagramos • schemas • skaidrės • internetas
Klausymosi/girdimasis	<ul style="list-style-type: none"> • paskaitos • pokalbiai • dialogas (darbas grupėse) • muzika • kasečių su mokymosi medžiaga klausymasis
Kinestezinis	<ul style="list-style-type: none"> • modelių kūrimas • laboratoriniai darbai • vaidinimai • kūrybiniai darbai, pvz., projektas

Psichologiniai mokymosi ypatumai pateikti struktūriškai (žr. 4 lentelė).

4 lentelė. Psichologiniai mokymosi ypatumai

Psichologiniai mokymosi ypatumai	Asmeninė autonomija	gebėjimas savarankiškai nustatyti mokymosi tikslus ir uždavinius; gebėjimas savarankiškai pasirinkti tinkamus mokymosi metodus; gebėjimas kontroliuoti mokymosi procesą (tempą, vietą, laiką); gebėjimas savarankiškai spręsti problemas; gebėjimas lanksčiai reaguoti į pokyčius; gebėjimas kūrybingai atlikti užduotis; gebėjimas įvertinti savo išmokimą ir pažangą.
	Mokymosi motyvacija	vidinis poreikis mokytis; gebėjimas savarankiškai nustatyti mokymosi tikslus ir uždavinius.
	Požiūris į mokymąsi	gebėjimas suprasti, suvokti, o ne išsiminti atskiras detales; gebėjimas ankstesnes žinias sieti su naujai įgytomis žiniomis; Gebėjimas įvykdyti tik užduoties reikalavimus.
	Mokymosi stilius	gebėjimas interpretuoti diagramas, žemėlapius ir kitus vizualinius vaizdus; gebėjimas mokytis klausant; gebėjimas tyrinėti liečiant, judant, mokytis veikiant, atliekant.

Apibendrinat galima pasakyti, jog **savarankiškai gebantis mokytiis studentas – yra atsakingas už mokymąsi, savarankiškai sprendžia iškilusias problemas, lanksčiai reaguoja į kaitą, mokydamasis stengiasi suprasti esmę, atskiras dalis sieja su visuma, žino koks mokymosi stilius jam priimtinausias ir, tuo remdamasis, savarankiškai pasirenka mokymosi metodą.**

1. 4. Vadybinės mokymosi kompetencijos

Sparti visuomenės kaita diktuoja savo sąlygas. Žmogui neužtenka ką nors išmokti ir tomis žiniomis vadovautis visą gyvenimą. Reikia mokėti prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos. Svarbu suprasti, kad, norint išlikti konkurencingu šiuolaikinės rinkos sąlygomis, reikia išmokti mokytis. Neveltui paskutiniu metu daug kalbama apie mokymąsi visą gyvenimą.

Remiantis James ir kt. (2005), galima sakyti, jog sugebėjimas mokytis savarankiškai priklauso nuo to, kaip yra valdomas mokymosi procesas. Mokymosi proceso valdymas suprantamas kaip besimokančių planavimo, organizavimo, vadovavimo ir kontrolės procesas. Procesas, anot minėtų autorių, tai „*sisteminė veiklos atlikimo tvarka*“ (James ir kt., 2005, p. 10). Taigi, norint pasiekti gerų rezultatų reikia įvykdyti kelias pagrindines funkcijas. Geriausia šia tvarka:

- nustatyti, ką norite pasiekti – tai mokymosi **planavimas**;
- įgyvendinti planus – tai mokymosi **organizavimas/savimoka**;
- veikti pagal planą – **vadovauti** mokymuisi/**savivada**;
- užtikrinti, kad viskas bus atlikta laiku ir greitai – tai mokymosi kontrolė/**savikontrolė**.

1. 4. 1. Mokymosi planavimas

Mokymasis, kaip daugelis kitų veiklų, prasideda nuo planavimo. Planavimas – tai tikslų bei veiksmų apgalvojimas iš anksto. Planuoti – vadinasi, viską daryti sistemingai.

Pirmasis planavimo žingsnis yra **tikslų formulavimas**. Mokymosi tikslai gali būti įvairūs: aukščiausias įvertinimas, galimybė gauti diplomą, noras tapti šios srities profesionalu, siekis įgyti darbo rinkoje paklausią specialybę ir pan. Norint pasiekti užsibrėžtus tikslus, **nustatomos užduotys**. Nemažai mokslininkų siūlo surašyti užduotis prioriteto tvarka ir pradėti nuo svarbiausių užduočių.

Kiekviena užduotis turi savo atlikimo terminus. Todėl reikia mokėti **planuoti laiką**, t.y. užduočiai paskirti konkretų laiką ir jo laikytis.

Planavimo fazėje taip pat svarbu numatyti tolesnių mokymosi tikslų bei jų siekimo strategijas, nes planavimas – nenutrūkstama veikla, todėl reikia planuoti nuolat, kad būtų galima

ką nors pasiekti. Planavimo privalumai: aiškūs galutiniai tikslai; tikslinga kasdienė veikla; objektyvus analizavimas; mąstymas tampa kryptingas (tikslu link).

1. 4. 2. Mokymosi organizavimas/savimokos organizavimas

Organizavimas – tai toks darbo paskirstymas, kuris leidžia pasiekti tikslus. Skirtingi tikslai reikalauja skirtingų struktūrų. Studijų proceso efektyvumas priklauso ir nuo tinkamai pasirinktų mokymosi metodų. Metodas gr. methodos - tyrimo kelias tikslo siekimo, veikimo būdas, veiklos tvarka, sąmoningai naudojama kokiam nors tikslui pasiekti reiškinių tyrimo būdas (Aktyvaus mokymosi metodai, 1998). Anot Teresevičienės ir kt., mokymosi metodai yra „pasikartojančių veiksmų visuma, tinkanti mokytis įvairiems dalykams ir svarbi išmokimui“ (Teresevičienė ir kt., 2004, p. 46).

Šiandien yra galimybė rinktis ir taikyti įvairius mokymo (-si) metodus, kurie ugdo kritinį mąstymą, kūrybiškumą, skatina savarankiškumą, leidžia taikyti įgytas žinias tiek įprastomis, tiek naujomis sąlygomis (Aktyvaus mokymosi metodai, 1998). Kiekvienas mokymosi metodas turi savo paskirtį. Teresevičienė ir kt., pasiūlė keletą mokymosi metodų (Teresevičienė ir kt., 2004) (žr. 5 lentelė).

5 lentelė. Mokymosi metodų pagrindiniai bruožai

Metodo pavadinimas	Pagrindiniai metodo bruožai
Minčių žemėlapis	Informacija suvokiama visapusiškai. Ji pateikiama labai koncentruotai, pažymint tik pagrindines mintis ar raktinius žodžius. Žemėlapių kūrimas skatina besimokančiojo smegenų veiklą. Visą informacija sutalpinama į vieną lapą.
Grupės diskusija	Skatina nuostatų kaitą, žmoniškųjų ryšių, pasitikėjimo, naujų idėjų išskėlimą; analitinį mąstymą. Diskusijos svarbiausi tikslai – ugdyti sugebėjimą kritiškai mąstyti, formuoti demokratiškumo ir kitus įgūdžius. Šis metodas labiausiai tinkamas dėstant prieštarigus suprantamus dalykams, keisti mokinių nuostatas, mokyti spręsti problemas, lavinti iškalbą.

Darbo grupės	Šiuo metodu ugdomas gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje.
Grupinis tyrimas	Ugdomi gebėjimai dirbti komandoje ir savarankiškai. Kelių narių besimokančiųjų grupės pasirenka mokymosi temą. Kiekvienas narys atlieka individualų tyrimą ir tik tuomet atradimai aptariami grupelėje. Komanda parengia bendrą pranešimą.
Mozaika	Metodo tikslas yra ugdyti natūralų žinių troškimą, individualius gebėjimus ir saviraišką.
Bendras piešinys	Tai yra bendradarbiavimo procesas, kuris skatina kūrybinį mąstymą.
Kampai	Padedą gilintis į vienos temos vieną aspektą.
Projektas	Projekto metodas orientuotas į problemą, vadovaujamas ir vykdomas pačių besimokančiųjų, rezultatai pristatomi viešai. Probleminis mokymasis moko mokytis, tyrinėti, planuoti darbą, ieškoti informacijos šaltinių, rinkti medžiagą, ją atsirinkti ir ją remtis.

Norint pasiekti gerų rezultatų, mokymosi metodai turi būti derinami tarpusavyje. Metodų derinimas padeda palaikyti koncentruotą besimokančiųjų dėmesį, labiau sudominti, o tai palengvina žinių įsisavinimą, padeda įtraukti į aktyvią veiklą. Svarbiausia suprasti kokioje situacijoje koks metodas padėtų pasiekti užsibrėžtą tikslą. Bet kuris iš metodų atliks savo funkciją tik panaudotas jam labiausiai tinkamoje situacijoje.

Kiekviena užduoti turi atlikimo terminą, todėl svarbu **suplanuoti laiką**, kad užduotis būtų atlikta laiku. Kaip jau buvo minėta, daugelis autorių siūlo užsirašyti tai, ką reikės atlikti prioriteto tvarka. Organizuojant mokymąsi reikia atsižvelgti ir į **išteklis**, t.y. nusistatyti kokių priemonių reikės atlikti užduotį, pvz., kopijavimo, spausdinimo, interneto paslaugos ir pan.

Savimokai svarbus dalykas – **gebėjimas ieškoti informacijos**. Tai nėra lengva, nes informacijos kiekis yra labai didelis, todėl studentas turi ne tik žinoti galimus informacijos šaltinius, bet ir **sugebėti atsirinkti**, tai kas yra reikalinga. Informacijos šaltinių yra nemažai,

pvz., biblioteka, konspektai, įrašai, dokumentiniai filmai ir kt. Vis populiarėjantis informacijos šaltinis – internetas, nes informacinės technologijos (toliau IT) sudaro galimybes plačiau pažvelgti į mokymąsi. Pasak T. Neidek (1996), mokymasis su kompiuterio pagalba sudaro galimybę individualizuoti studentų tiriamąjį darbą bei mokymąsi (žr. Beresnevičienė, 2001, p. 79). Lipinskienė IT apibrėžia kaip intelektualų mokymo(-si) įrankį ir metodą (Lipinskienė, 2002, p. 58).

Taigi, kompiuteris gali būti naudojamas kaip mokymo(-si) priemonė, kaip informacijos šaltinis arba jos gavimo priemonė. Informacija gali būti pateikiama įvairiomis formomis naudojant įvairias technologijas. Tam taikomos dvi technologijos: Internetas ir CD-ROM diskai. Internetas šiandien yra naujų žinių šaltinis, kompensuojantis vadovėlių stygių, o ir sparčiai tobulėjanti technika leidžia vis atnaujinti medžiagą. Tai sudaro galimybę dirbti savarankiškai net namuose, kas šiuolaikinėje visuomenėje yra aktualu.

Lipinskienės nuomone, norint, kad studentai būtų įgalinti savarankiškai studijuoti, reikia sudaryti tokias sąlygas, kad studentui pagrindiniu žinių šaltiniu netaptų paskaitose dėstytojų pateikta medžiaga (Lipinskienė, 2002, p. 60). Todėl svarbu, kad studijų procesas būtų aprūpintas tokiomis priemonėmis, kaip vadovėliai, metodinė medžiaga, papildoma informacinė literatūra, kompiuterinės programos.

Užduotį gali atlikti dvejopai: „sausai“ atsakyti į užduoties klausimus arba į viską pažvelgti kūrybiškai. Kūrybiškai atlikti užduotį reiškia panaudoti tam tikras priemones, kitokiu būdu pateikti duomenis, pvz., atlikti tyrimą, analizuojant tam tikrą problemą, o ne tikrai remtis perskaityta literatūra ir pan. Studentai, gebantys kūrybiškai atlikti užduotį, parodo susidomėjimą dalyku, kurį studijuoja.

Matome, kad besimokančiam asmeniui, šiuo atveju studentui, reikia įvairių įgūdžių, kad galėtų rasti informaciją ir ją pasinaudoti. Reikia žinoti, kur ieškoti informacijos, kaip ją susieti ir pritaikyti. Dar svarbesnis yra poreikis žinoti, kuo remiasi informacija, gebėti įvertinti jos pagrįstumą. Studentas turi gebėti kritiškai mąstyti ir išmokti spręsti problemas. Svarbiausias šiuolaikinės visuomenės uždavinys yra lavinti mąstymo įgūdžius, kurie apima ir mokėjimą elgtis su informacija.

1. 4. 3. Vadovavimas mokymuisi/Mokymosi savivada

Daugelis autorių pažymi, kad svarbi mokymosi kompetencija – tai gebėjimas vadovauti savo mokymuisi (ang. Self – girected Learning). Mokymasis, kurio tikslas yra transformuoti ir pakeisti nuostatas, įsitikinimus ir vertybes, turi vykti tik sau vadovaujant, t.y. **savivados būdu**.

Studentas, kai pats vadovauja mokymuisi, įgyja kontrolės ir atsakomybės, nors tam būtinos trys svarbios sąlygos. Joms patenkinti reikalingas mokymasis mokytis. Studentas turi:

- norėti ar bent jau būti pasirengęs priimti jam suteikiamą savivaldą;
- turėti ar greitai išsiugdyti įgūdžius ir nuostatas, reikalingas tvarkytis su šia autonomija;
- gebėti pakankamai rezultatyviai mokytis.

Knowles savivadą apibūdina kaip „*procesą, kurio metu besimokantys individai – su ar be kitų asmenų pagalbos – patys imasi iniciatyvos, nustato savo mokymosi poreikius, susiformuoja mokymosi tikslus, organizuoja išteklius, renka tinkamas mokymosi strategijas, bei patys vertina savo mokymosi procesą*“ (Little ir kt.).

Vokietijos švietimo strategijoje savivada (vok. Selbstgesteutes Lernen) – apibrėžiama kaip mokymosi forma, kai besimokantysis pats gali svarbiai įtakoti sprendimų priėmimą, ko, kada, kaip bei dėl kokios priežasties bus mokomasi (Weinert, 1982, p. 2).

Candy (1991) savivadą apibrėžia kaip norą ir gebėjimą vadovauti savo ugdymuisi, mokymuisi (žr. Hiemstra, 1994).

Savivada yra suprantama dvejopai: kaip tikslas ir kaip procesas. Anot Bulajevos, „*savivada, kaip tikslas, reiškia kompetencijos vadovauti savo mokymuisi ugdymą. <...> Savivada, kaip procesas, siejama su gebėjimu daryti sprendimus apie savo mokymąsi*“ (Bulajeva, 2000, p. 238).

Savivada atitinka humanistines pažiūras, kai dėstytojas prisiima pagalbininko vaidmenį. Savivados privalumai: skatinamas aktyvus mokymasis, ugdomas mokinio savarankiškumas, o atsakomybė už mokymąsi perkeliama ant studento pečių.

Savivada pagrįstas mokymasis – procesas, kuriam vykstant besimokantysis pats apsisprendžia imtis mokymosi veiklos, atsižvelgdamas į savo poreikius bei išsikeldamas tikslus ir uždavinius, pats planuoja mokymosi veiklą, t.y. pasirenka kur, ko ir kada mokytis bei kokiais žmoniškaisiais ar materialiaisiais resursais pasinaudos, pats organizuoja mokymosi procesą, t.y. sukuria mokymuisi palankią aplinką, nusistato laiko išteklius, reguliuoja mokymosi tempą, kontroliuoja kaip vyksta mokymasis, vertina save ir apsisprendžia dėl tolimesnės mokymosi veiklos.

1. 4. 4. Mokymosi kontrolė/savikontrolė

Besimokančiojo savikontrolė – individo iniciatyva be kitų pagalbos diagnozuoti savo mokymosi poreikius, formuoti mokymosi tikslus, nustatyti reikalingus mokymosi procese žmoniškuosius ir materialiuosius išteklius ir įvertinti rezultatus (Lipinskienė, 2002, p. 32)

Be savikontrolės planavimas niekada nebus efektyvus. Tam, kad užduotis būtų atlikta laiku, reikia kontroliuoti mokymąsi, kiekvieną veiksmą derinti su sudarytu planu. Atlikus užduotį, savarankiškai gebantis mokyti studentas **įvertina padarytą pažangą**. Įsivertinimas – paties besimokančio sprendimai apie daromą pažangą bei pasiekimus, remiantis savistaba, savianalize, dabartinių pasiekimų lyginimu su ankstesniais, tolesnių mokymosi tikslų bei jų siekimo strategijų numatymu. Gebėjimas įvertinti padarytą pažangą turi remtis nustatytais kokybės kriterijais, kuriuos studentas turi pats sau iškelti. Kokybės kriterijai leidžia pasiekimus lyginti su numatytu tikslu.

Apibendrinimui pateikiama 6 lentelė.

6 lentelė. Vadybinės mokymosi kompetencijos

Vadybinės mokymosi kompetencijos	Savarankiško mokymosi planavimas	gebėjimas formuluoti; mokymosi tikslus; gebėjimas apibrėžti mokymosi užduotis; gebėjimas užduotis surašyti prioriteto tvarka; gebėjimas planuoti laiką; gebėjimas numatyti tolesnių mokymosi tikslų bei jų siekimo strategijas;
	Savimokos organizavimas	gebėjimas pasirinkti tinkamus mokymosi metodus; gebėjimas reguliuoti mokymosi tempą; gebėti nusistatyti kokių išteklių reikės; gebėjimas sisteminti medžiagą; gebėjimas kūrybingai atlikti užduotis; gebėjimas ieškoti informacijos įvairiais būdais; gebėjimas informaciją atsirinkti, susieti ir pritaikyti; gebėjimas planuoti laiką;

	Mokymosi savivada	gebėjimas savarankiškai priimti sprendimus; gebėjimas pasirinkti tinkamus mokymosi metodus; gebėjimas būti atsakingu už savo mokymąsi; gebėjimas sukurti mokymosi aplinką;
	Savarankiško mokymosi kontrolė	gebėjimas kiekvieną veiksmą derinti su sudarytu planu; gebėti įvertinti padarytą pažangą; gebėjimas nusistatyti kokybės kriterijus; gebėti dabartinius pasiekimus lyginti su ankstesniais.

Šis vadybinių mokymosi kompetencijų teorinis modelis suteikia galimybę nustatyti, kokias savarankiško mokymosi kompetencijas yra išsiugdę VU studentai. Todėl šio teorinio modelio pagrindu bus sudaryta anketa, kuri atskleis, kokius mokymosi gebėjimus yra išugdę studentai.

Išanalizavus literatūrą, galima daryti išvadas, jog **gebantis savarankiškai mokytis studentas yra autonomiška asmenybė, yra motyvuotas mokytis, turi giluminį požiūrį į mokymąsi, geba nustatyti, koks mokymosi stilius jam priimtinausias, taip pat jis turi vadybines mokymosi kompetencijas, t.y. formuluoja mokymosi tikslus ir uždavinius, savo iniciatyva nustato mokymosi poreikius ir išteklius, žino kur ieškoti informacijos ir kaip ją pritaikyti praktikoje, sugeba pasirinkti sau tinkamiausią mokymosi strategiją ir įvertinti gautus rezultatus, nes tik jis pats geriausiai žino, ko jis nori išmokti ir kaip jam mokytis geriausia.**

Galima daryti išvadas, jog:

1) pabrėžiama **mokymosi mokytis** svarba šiuolaikinėje visuomenėje. Nuolatinio mokymosi kontekste būtina ugdyti kompetetingus žmones – žmones, kurie galėtų pritaikyti savo žinias kintant sąlygoms. Švietimo samprata nuo tikslo ugdyti „žinančius“ asmenis, pasikeitė **į kompetencija pagrįstą mokymą (-si).**

2) Studentams suteikta autonomija ir atsakomybė už savo veiklos rezultatus ne tik leidžia studentams būti aktyviems studijų proceso dalyviams, bet ir kontroliuoti savo studijų procesą ir atsakyti už jo kokybę. Mokymosi motyvacija orientuoja besimokančius į tikslą, tačiau nemažiau svarbu išlaikyti motyvaciją studijų procese.

Siekiant ugdyti savarankišką studentą, reikia, kad jo požiūris į mokymąsi būtų giluminis. Studentas turi jausti, kad jo mokymasis yra svarbus ir naudingas jam pačiam bei kitiems žmonėms. Taip pat turi gebėti tinkamai pasirinkti mokymosi stilių.

3) Mokymosi proceso valdymas suprantamas kaip besimokančių planavimo, organizavimo, vadovavimo ir kontrolės procesas. Studentui reikia įvairių įgūdžių: **gebėti planuoti mokymąsi**, nes tampa aiškūs galutiniai tikslai, tikslinga kasdienė veikla, mąstymas tampa kryptingas (tikslas link); **organizuoti mokymąsi**, t.y. taip paskirstyti darbą, kad būtų galima pasiekti tikslus. Studijų proceso efektyvumas priklauso ir nuo tinkamai pasirinktų mokymosi metodų. Šiandien yra galimybė rinktis ir taikyti įvairius mokymo (-si) metodus, kurie ugdo kritinį mąstymą, kūrybiškumą, skatina savarankiškumą, leidžia taikyti įgytas žinias tiek įprastomis, tiek naujomis sąlygomis. Kiekviena užduotis turi atlikimo terminą, todėl svarbu **suplanuoti laiką**, kad užduotis būtų atlikta laiku. Studentui taip pat reikia gebėti **rasti informaciją ir ja pasinaudoti**: reikia žinoti, kur ieškoti informacijos, kaip ją susieti ir pritaikyti. Studentas turi gebėti kritiškai mąstyti ir išmokti spręsti problemas. Studentas, kai pats vadovauja mokymuisi, įgyja kontrolės ir atsakomybės. Todėl svarbiausias šiuolaikinės visuomenės uždavinys yra lavinti mąstymo įgūdžius, kurie apima ir mokėjimą elgtis su informacija.

2. VU STUDENTŲ MOKYMOŠI KOMPETENCIJOS ANALIZĖ

2. 1. Tyrimo eiga ir metodai

Tyrimo eiga. Išanalizavus literatūrą, buvo sudarytas teorinis vadybinių mokymosi kompetencijų modelis (žr. 2 priedas). Juo remiantis buvo sudaryta anketa, kurios pagrindinis tikslas išsiaiškinti, kokias vadybines mokymosi kompetencijas turi VU studentai. Dalis anketų studentams buvo išdalinta per paskaitas, prieš tai paprašius dėstytojo leidimo. Kita anketų dalis buvo išdalinta studentams universitetų skaityklose.

Anketos struktūra ir turinys. Anketa sudaroma 33 klausimai (žr. 1 priedas), kuriais siekiama nustatyti vadybines mokymosi kompetencijas. Anketoje pateiktus uždaro tipo klausimus studentai vertino pažymėdami atitinkamą poziciją pateiktoje vertinimo skalėje, kuri buvo įvairi: „niekada“, „retai“, „kartais“, „dažnai“, „visada“. Klausimynas sudarytas taip, kad atskleistų kokias vadybines mokymosi kompetencijas turi VU studentai, t.y. ar jie sugeba planuoti, organizuoti, vadovauti ir kontroliuoti mokymąsi.

Tyrimo priemonės. Tyrimui atlikti buvo naudojama darbo autorės parengta anketa, kurią sudaro 33 klausimai (žr.1 priedą). Anketa buvo sudaryta remiantis teorinių vadybinių kompetencijų modeliu, kuris yra pristatytas ir aptartas teorinėje šio darbo pirmoje dalyje.

Duomenų apdorojimo metodika. Tyrimo duomenų matematinė statistinė analizė atlikta kompiuterine programa SPSS 13.00 (Statistical Package for the social Sciences) 10.0 for Windows.

Dviejų nepriklausomų imčių, (pvz.: vyrų ir moterų, dirbančių ir nedirbančių studentų) vidurkiams palyginti naudotas T – Test, kitaip T student kriterijus.

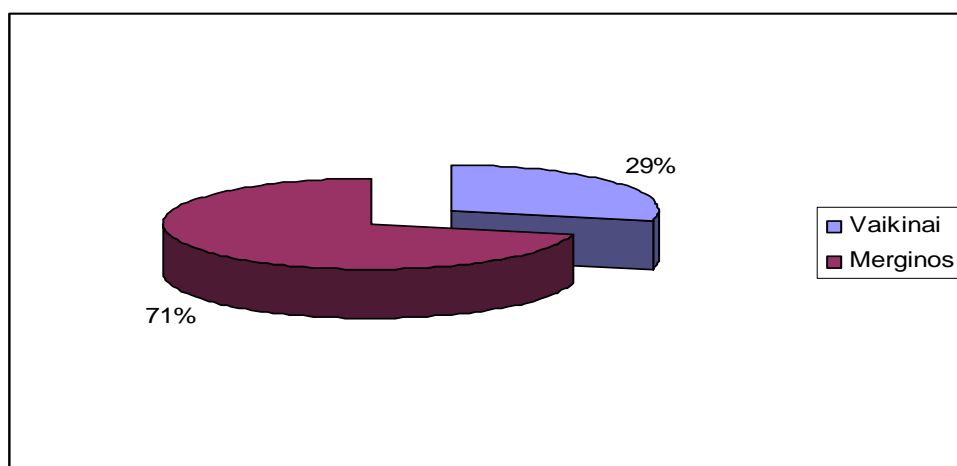
Daugiau negu dviejų nepriklausomų imčių (pvz.: skirtingi fakultetai: filosofijos, filologijos, medicinos ir fizikos) vidurkiams palyginti naudotas ANOVA kriterijus.

Skirtumams tarp dviejų nepriklausomų imčių dažnių palyginti naudotas χ^2 (chi kvadratas) kriterijus, leidžiantis nustatyti reikšmingumo lygmenį (alfa lygmenį).

Kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$, laikoma, kad skirtumas statistiškai reikšmingas, kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$ – skirtumas esminis; kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$ –

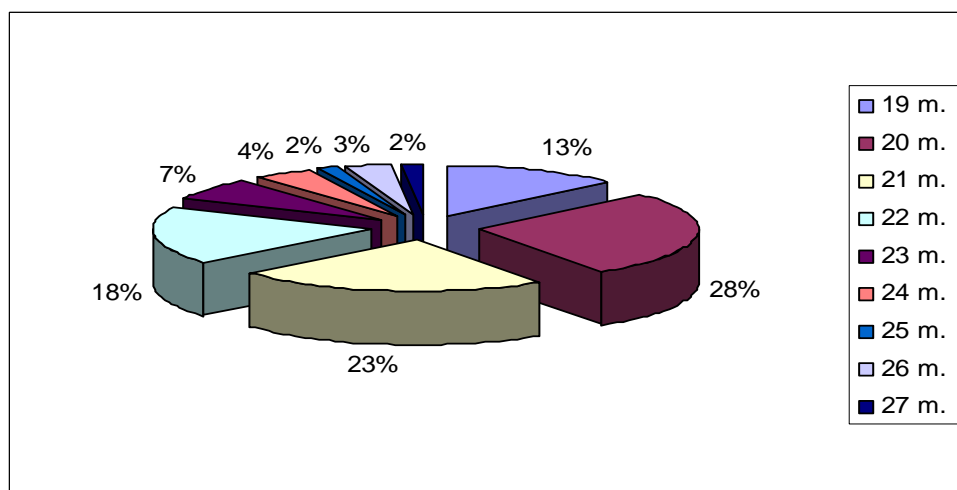
skirtumas labai ryškus; kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,0001$ – visiškas skirtumas. Kai reikšmingumo lygmuo $p > 0,05$, laikoma, kad skirtumai tarp dažnių yra statistiškai nereikšmingas.

Tyrimo imtis. Tyrimas buvo atliekamas Vilniaus universitete. VU studijuoja 15976 dieninio skyriaus bakalauro studijų programos studentai. Iš viso buvo išdalinta 150 anketų, atgal grįžo – 116 (77,3 %). Tai reiškia, jog tyrime dalyvavo 116 VU dieninio skyriaus bakalauro studijų programos studentai. Tyrimo metu buvo apklausti 34 vaikinai (29 %) ir 82 merginos (71%).

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, %

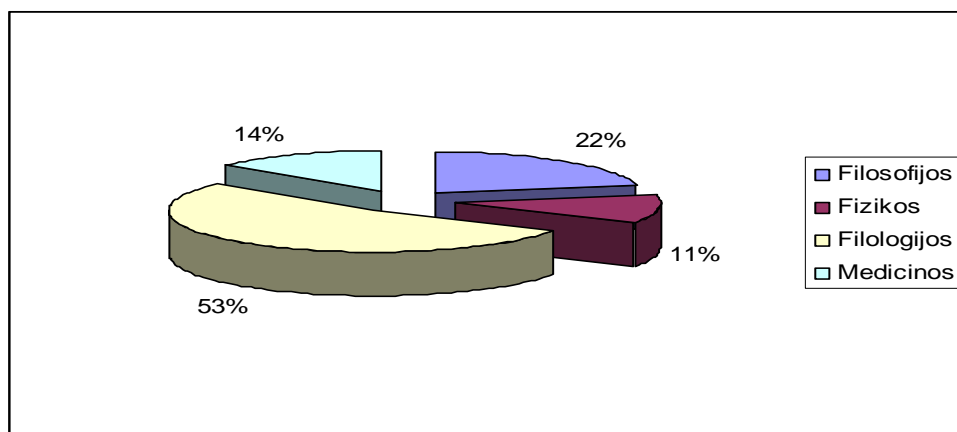
Pagal amžių tyrimo imtyje vyrauja 20 – 22 metų respondentai (2 pav.)

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių, %

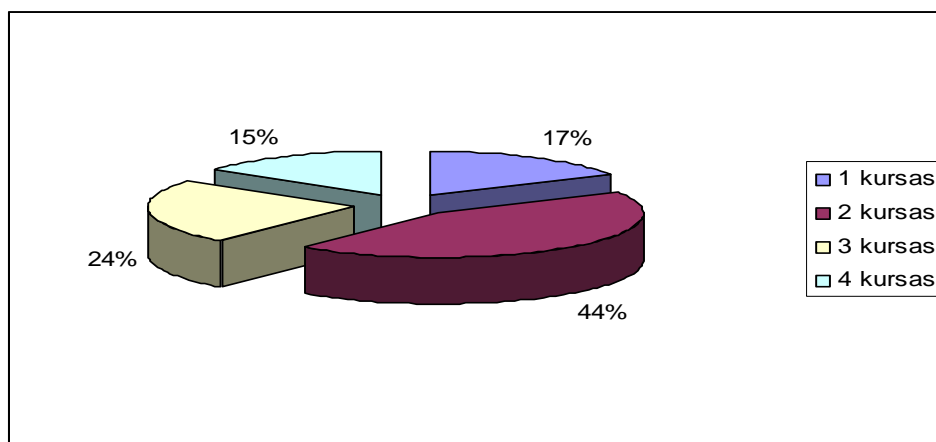
Tyrimas buvo atliekamas skirtinguose VU *fakultetuose*. Daugiausia respondentų iš Filologijos fakulteto, dvigubai mažiau Filosofijos fakulteto respondentų, mažiausiai respondentų iš Fizikos ir Medicinos fakultetų (žr. 3 pav.).

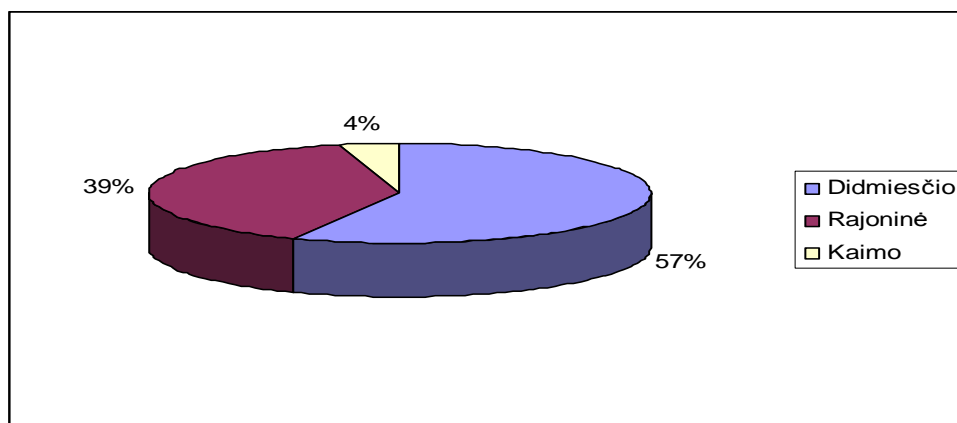
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal fakultetus, %

Tyrime dalyvavo atsitiktinai parenkami respondentai, dėl to nėra vienodas skirtingų kursų atstovų skaičius. Beveik pusę visų respondentų sudaro II kurso studentai, ketvirtadalį visų respondentų sudaro III kurso studentai, mažiausiai yra I ir IV kurso studentų (žr. 4 pav.).

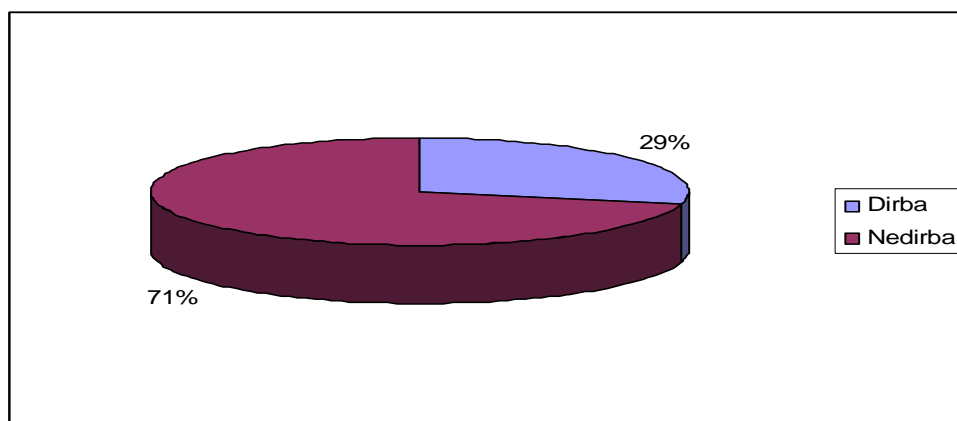
4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų kursą, %

VU studijuoja studentai iš įvairių miestų ir miestelių, tai reiškia, jog visi yra baigę skirtingas mokyklas, t.y. didmiesčio, rajonines arba kaimo. Daugiau nei pusę visų respondentų sudaro didmiesčio mokyklas baigusieji studentai, kiek mažiau yra baigusiujų rajonines mokyklas, vos keli respondentai yra baigę kaimo mokyklas (žr. 5 pav.).

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užbaigtas mokyklas, %

Dalis universitete studijuojančių asmenų dirba ir manytina, kad tai gali lemti gebėjimą mokytis savarankiškai. Tyrime dalyvaujančių respondentų daugumą sudaro nedirbantys studentai (žr. 6 pav.).

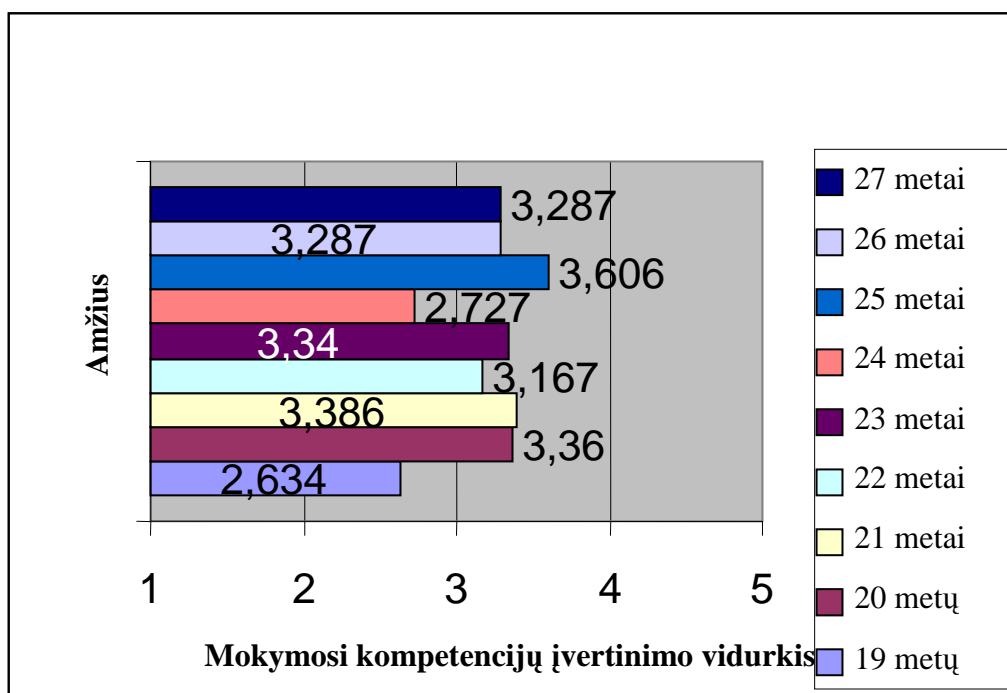

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimtumą, %

2. 2. Studentų mokymosi kompetencijos įsivertinimo analizė

2. 2. 1. Studentų amžiaus įtaka gebėjimui savarankiškai organizuoti mokymąsi

Buvo iškelta hipotezė, jog gebėjimai savarankiškai mokytis labiau išlavinti vyresnio amžiaus studentų. Tyrimo duomenys pateikti 7 pav.

7 pav. Vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimo vidurkiai skirtingose amžiaus grupėse

Kaip matyti 7 pav., vyresni studentai turi daugiau mokymosi kompetencijų negu devyniolikmečiai. Devyniolikos metų respondentų mokymosi kompetencijų įvertinimo vidurkis yra 2,6, tai reiškia, kad studentai „retai“ savarankiškai organizuoja mokymąsi. Galima daryti prielaidą, kad ką tik užbaigę vidurines mokyklas studentai neturi pakankamai pagrindinių mokymosi kompetencijų. Tai reiškia, jog mokyklose nėra ugdomos arba nepakankamai ugdomos mokymosi planavimo, organizavimo, savivados ir savikontrolės kompetencijos. Nors šios amžiaus grupės respondentų nėra daug (tiksliai 15), tačiau galima teigti, jog mokymosi kompetencijos yra susijusios su amžiumi, nes reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$ (žr. 2 priedas, 1. 2. lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai paryškinti). Tolimesni tyrimai galėtų atskleisti, jog

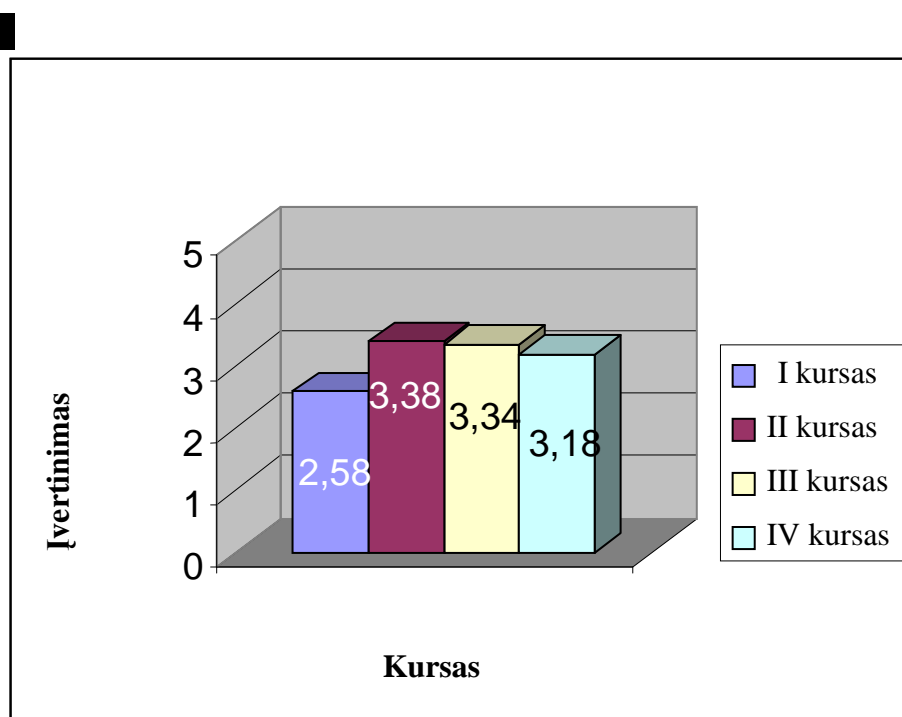
devyniolikmečiai studentai, dažniausiai I kurso studentai, neturi pakankamai mokymosi kompetencijų.

Vyresnių respondentų mokymosi kompetencijų vertinimo vidurkis siekia 3,6, tai reiškia, jog studentai jau „kartais“ arba „dažnai“ organizuoja mokymąsi, t.y. formuluoja mokymosi tikslus, stengiasi planuoti mokymosi laiką, jie geba pasirinkti tinkamus mokymosi metodus, moka ieškoti informacijos įvairiose šaltiniuose ir pritaikyti ją praktikoje. Vyresni studentai geba savarankiškai priimti sprendimus, jie jaučia atsakomybę už savo mokymąsi, daug dėmesio skiria mokymosi aplinkai.

Tarpusavyje statistiškai reikšmingai skiriasi 19-mečių ir 20-mečių bei 19-mečiu ir 21 metų respondentų vadybinės mokymosi kompetencijos (žr. 2 priedas, 1. 3. lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai paryškinti).

Tai reiškia, kad hipotezė pasitvirtino, t.y. **nuo studentų amžiaus priklauso gebėjimas organizuoti mokymąsi.**

Jei nuo studentų amžius turi įtakos mokymosi kompetencijoms, tai reiškia, jog skirtingų kursų studentai turės kitokias mokymosi kompetencijas, t.y. aukštesnių kursų studentai turi daugiau vadybinių mokymosi kompetencijų negu, pvz., I kurso studentai. 10 pav. pateikti skirtingų kursų studentų vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimo skirtumai.

8 pav. Skirtingų kursų studentų vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimai

Kaip matome 8 pav. pirmo kurso studentai turi mažiausiai vadybinių mokymosi kompetencijų. Vidurkis lygus 2,58 reiškia, kad studentai „retai“ naudojami vadybinėmis

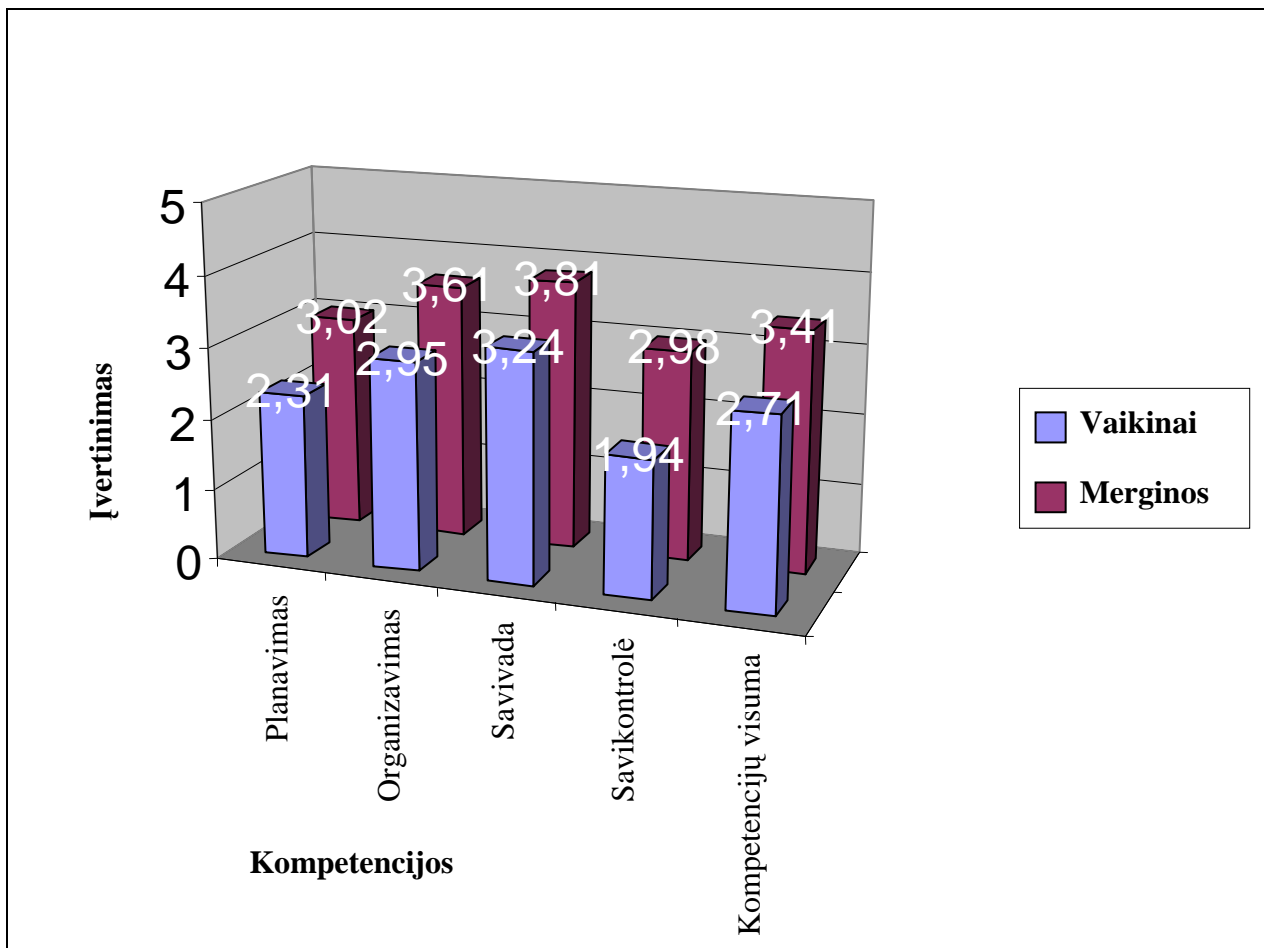
mokymosi kompetencijomis. Po vienerių studijų metų studentai jau dažniau planuoja mokymosi veiklą, savarankiškai organizuoja ją, sugeba vadovauti sau ir įvertinti padarytą pažangą.

Skirtingų kursų studentų vadybinės mokymosi kompetencijos statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje. Skiriasi I ir II, I ir III bei I ir IV kurso studentų vadybinės kompetencijos (žr. 2 priedas, 2. 2. lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai paryškinti). Statistinis skirtumas rodo, kad I kurso studentai turi mažiausiai mokymosi kompetencijų. Tačiau šiuo atveju pagrindinį vaidmenį galbūt atlieka respondentų amžius.

Galima daryti išvadas, jog studijuojantys asmenys tikrai universitete išmoksta mokytis, t.y. įgyja mokymosi kompetencijas, o mokykloje stengiamasi įsiminti kuo daugiau informacijos.

2. 2. 2. Studentų lyties įtaka gebėjimui savarankiškai organizuoti mokymąsi

Buvo iškelta hipotezė, jog skirtingų lyčių atstovai turi skirtingas mokymosi kompetencijas. Kaip matyti 9 pav., merginos turi daugiau mokymosi kompetencijų nei vaikinai. Merginos labiau negu vaikinai yra linkusios planuoti mokymąsi. Kaip matome, jų atsakymų vidurkis, į klausimus susijusius su mokymosi planavimu, yra 3,02. tai reiškia, jog merginos „kartais“ nusistato mokymosi tikslus ir uždavinius, tai ką turi atlikti, užsirašo, planuoja ir mokymosi laiką, kad laiku atliktų užduotį. Vaikinų atsakymų vidurkis – 2,31, tai atitinka atsakymą „retai“. Vaikinams, palyginus su merginomis, prasčiau sekasi ir organizuoti savimoką. Merginų atsakymų vidurkis krypsta į „dažnai“, o vaikinai tikrai „kartais“ priklausomai nuo užduoties specifikos renkasi mokymosi metodus, sistemina mokymosi medžiagą, susieja su jau žinoma informacija. Abiejų lyčių atstovus sietai tai, jog beveik visi respondentai pažymėjo, kad „dažnai“ arba „visada“ informacijos ieško internete. Tai reiškia, kad studentams neužtenka paskaitose įgytos informacijos ir jie savarankiškai ieško atsakymus į jiems rūpimus klausimus. Pažvelgę į 9 pav. matome, jog ir vaikinai, ir merginos yra labiausiai išugdę savivados kompetencijas. Jie geba savarankiškai priimti sprendimus, didelį vaidmenį skiria mokymosi aplinkai ir kas yra svarbiausia – jaučiasi atsakingi už savo mokymąsi. Abiejų lyčių atstovams prasčiausiai sekasi kontroliuoti mokymąsi, t.y. gebėti įvertinti padarytą pažangą, dabartinius pasiekimus palyginti su ankstesniais. Beveik visi respondentai atsakė, jog „niekada“ arba „retai“ nusistato kriterijus, kuriais remiantis įvertina mokymosi kokybę.

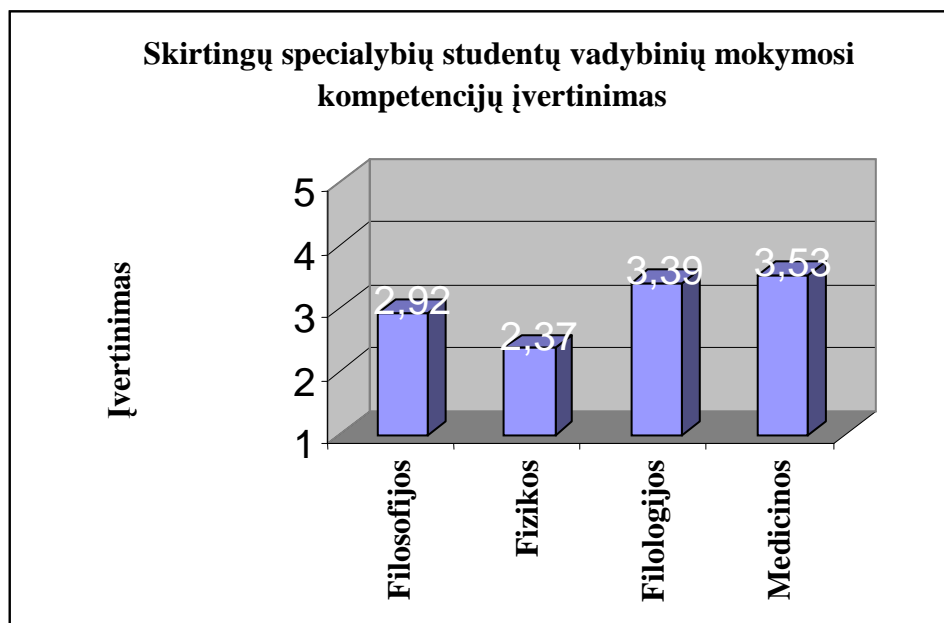
9 pav. Skirtingų lyčių studentų vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimai

Galima daryti išvadas, jog studentams svarbu atlikti užduotį ir gauti kuo aukštesnį įvertinimą, o ne įgyti įgūdžių ar sužinoti ką nors naujo. Tai reiškia, jog vyrauja paviršinis požiūris į mokymąsi.

Vaikinų ir merginų vadybinės mokymosi kompetencijos statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje (žr. 2 priedas, 3. 1. lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai paryškinti). Šitie duomenys leidžia teigti, kad iškelta hipotezė pasitvirtino: **skirtingų lyčių atstovai turi nevienodas mokymosi kompetencijas, t.y. merginos turi daugiau mokymosi kompetencijų negu vaikinai.**

2. 2. 3. Skirtingų fakultetų įtaka gebėjimui organizuoti savarankišką mokymąsi

Manytina, kad skirtinguose fakultetuose ugdomos nevienodos mokymosi kompetencijos. Kaip galime matyti 10 pav. Fizikos fakulteto studentai turi mažiausiai vadybinių mokymosi kompetencijų.

10 pav. Skirtingų specialybių studentų vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimas

Kiek daugiau mokymosi kompetencijų turi Filosofijos fakulteto studentai, daugiausia mokymosi kompetencijų yra išugdę Filologijos ir Medicinos fakulteto studentai. Statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje visų fakultetų studentų vadybinių kompetencijų įvertinimai, išskyrus Filosofijos ir Medicinos fakultetų studentus (žr. 2 priedas, 4. 2. lentelė).

Kaip matome skirtingų fakultetų studentai nevienodai dažnai savarankiškai organizuoja mokymąsi. Tačiau galima daryti prielaidą, jog tokius rezultatus nulėmė ne fakultetas, kuriame studijuoja respondentai, o respondentų lytis. Tyrime dalyvaujantys Fizikos fakulteto studentai fakultete yra vaikinai, o kaip jau buvo minėta, vaikinai, dalyvaujantys šiame tyrime, turi mažiau mokymosi kompetencijų negu merginos (žr. 9 pav.). Matome, jog filologijos ir medicinos fakultetų studentai turi daugiausia mokymosi kompetencijų. Šių fakultetų respondentų daugumą sudaro merginos.

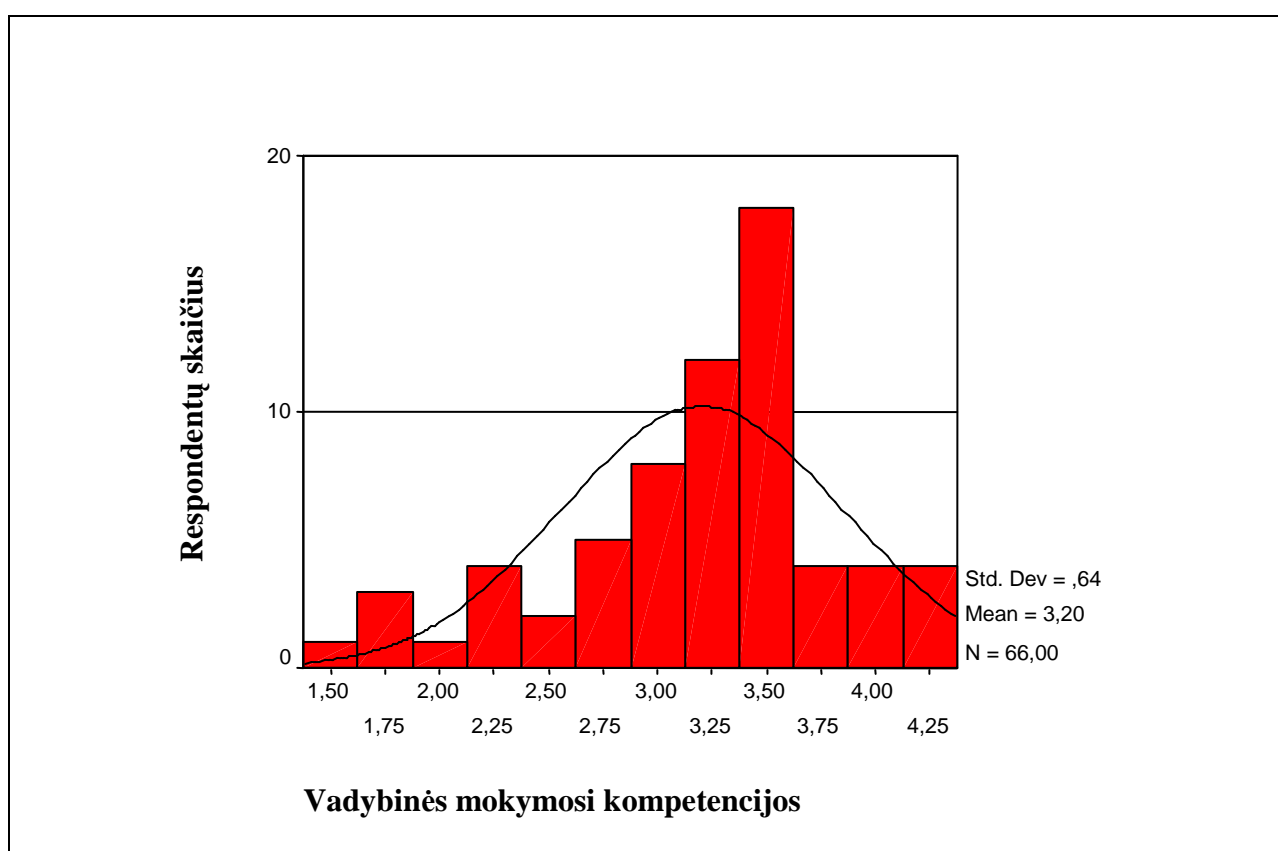
Galima daryti išvadas, jog hipotezė pasitvirtino, tačiau reikėtų išsamesnių tyrimų, kad išsiaiškintume studijų programa ar vis dėlto lytis turi didžiausią įtaką savarankiškam mokymuisi.

2. 2. 4. Užbaigtos mokyklos įtaka gebėjimui organizuoti savarankišką mokymąsi

Buvo iškelta hipotezė, jog didmiesčio mokyklas baigusieji respondentai yra įgiję daugiau vadybinių mokymosi kompetencijų negu rajonų ir kaimo mokyklas baigusieji studentai. 1 historigrame parodytas, didmiesčio mokyklas baigusiujų studentų, vadybinių mokymosi kompetencijų pasiskirstymas (žr. 1 historigrama). Antra historigrama parodo rajonines mokyklas baigusiujų studentų, vadybinių mokymosi kompetencijų pasiskirstymą (žr. 2 historigrama). Vizualiai atrodo, jog didmiesčio ir rajonų mokyklas baigusiujų studentų mokymosi

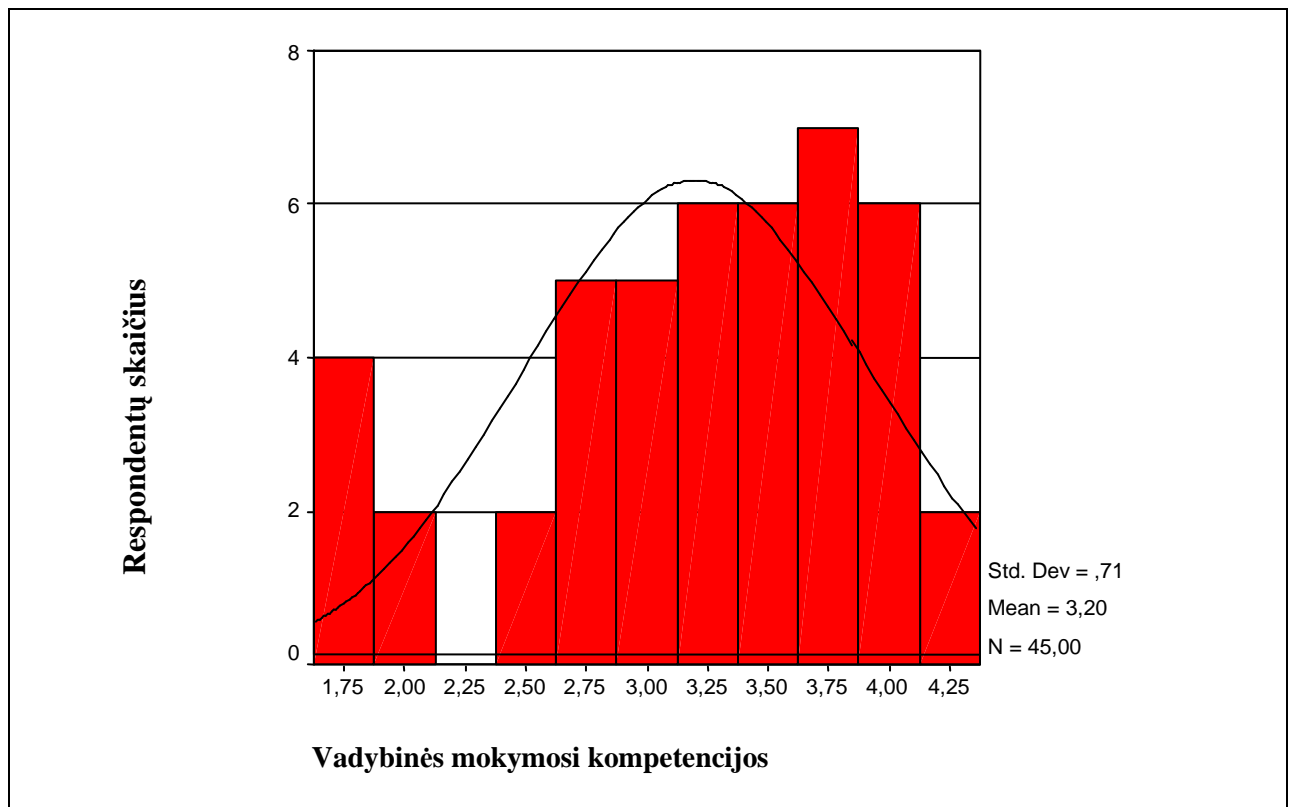
kompetencijos statistiškai skiriasi. Tačiau, palyginę abi histogramas matome, jog statistiškai reikšmingų skirtumų tarp miesto, rajono ir kaimo mokyklas baigusių studentų vadybinių mokymosi kompetencijų nėra. Abiejuose histogramose mokymosi kompetencijų pasiskirstymo vidurkis yra 3,25. Tai reiškia, kad studentai „kartais“ savarankiškai organizuoja mokymąsi.

Iškelta hipotezė nepasitvirtino – užbaigta mokykla neturi didelės įtakos mokymosi kompetencijos formavimui (žr. 2 priedas, 5. 2. lentelė). Tai reiškia, jog visuose mokyklose nepakankamai dėmesio skiriama savarankiško mokymosi kompetencijai ugdyti.

1 histograma. Vidurkių, atspindinčių didmiesčio mokyklas baigusiųjų studentų vadybines mokymosi kompetencijas, pasiskirstymas

2 histograma. Vidurkių, atspindinčių rajono mokyklas baigusių studentų vadybinės mokymosi kompetencijas, pasiskirstymas

2. 2. 5. Studentų užimtumo įtaką gebėjimui planuoti mokymosi laiką

Buvo manyta, jog dirbantys studentai, derindami studija ir darbą kruopščiau negu nedirbantys planuos mokymosi laiką, t.y. užsirašinės, tai ką reikia padaryti, mokymuisi skirs tam tikrą laiką ir jo laikysis. Anketoje (žr. 1 priedas) 3, 5, 6, 7, 8 ir 9 teiginiais siekiama nustatyti studentų laiko planavimo kompetenciją. Tačiau hipotezė nepasitvirtino: statistiškai reikšmingų skirtumų tarp dirbančių ir nedirbančių studentų laiko planavimo įgūdžių nėra (žr. 2 priedas, 7. 1. lentelė, 7. 2. lentelė). Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp dirbančių ir nedirbančių studentų planavimo įgūdžių taip pat nėra (žr. 2 priedas, 6. 1. lentelė, 6. 2. lentelė).

Galima daryti išvadas, jog studentai, nepriklausomai nuo to ar dirba, ar ne, vienodai retai planuoja mokymąsi. Maža dalis studentų ant lapo užsirašo ką turi padaryti, kad laiku atliktų užduoti, labai retai arba niekada studentai paskiria mokymuisi konkretų laiką (žr. 3 priedas). Taigi, nepakankamai išugdę mokymosi planavimo kompetenciją.

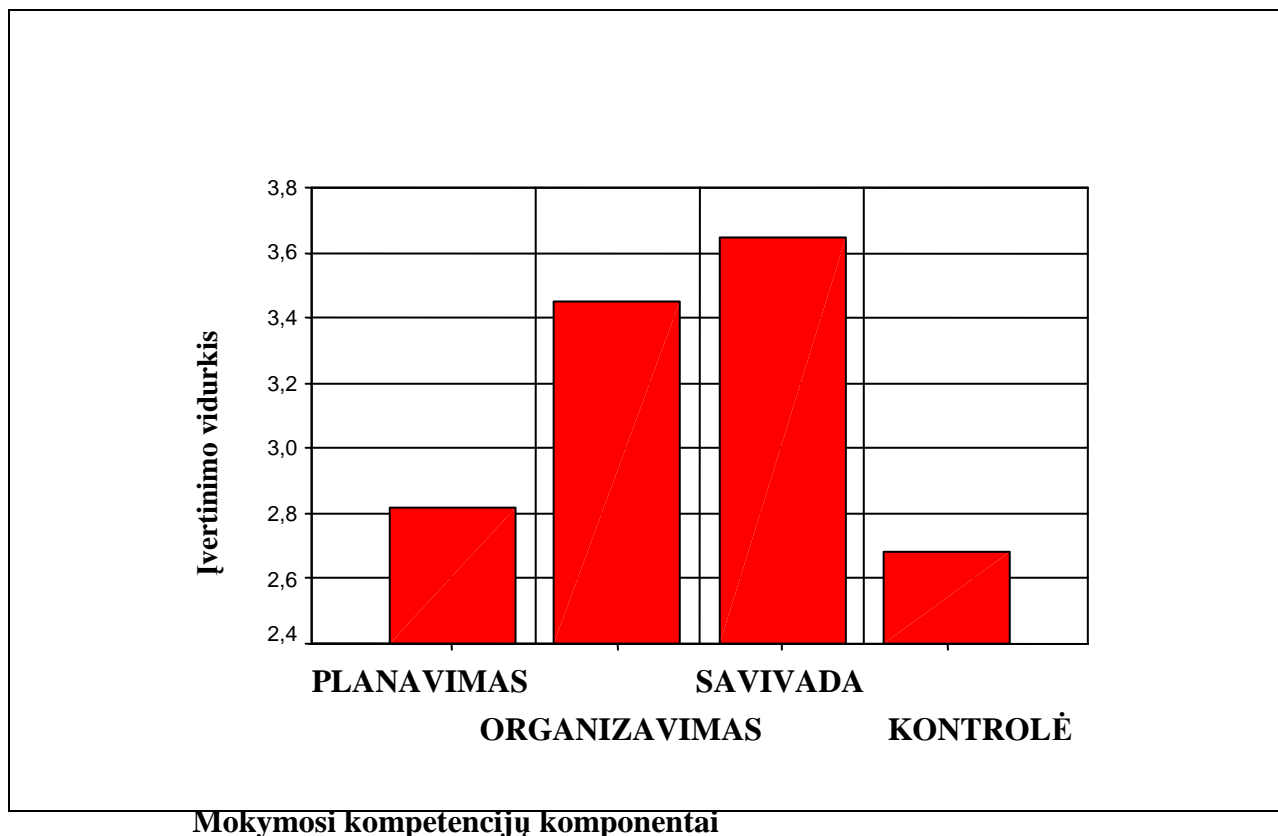
2. 3. Mokymosi kompetencijų vertinimas

Mokymosi proceso valdymas suprantamas kaip besimokančių planavimo, organizavimo, vadovavimo ir kontrolės procesas. Tuo remiantis buvo išskirtos keturios vadybinės mokymosi kompetencijos: mokymosi planavimas, savimokos organizavimas, mokymosi savivada ir mokymosi kontrolė. Anketos klausimynas buvo sudarytas taip, kad atskleistų kaip dažnai VU studentai planuoja, organizuoja, vadovauja ir kontroliuoja mokymosi procesą.

Pirmais dešimt klausimų siekiama iširti mokymosi planavimo kompetencijos naudojimo dažnumą. Paaiškėjo, jog studentai „kartais“ formuluoja mokymosi tikslus ir uždavinius. Mokymosi planavimo įvertinimo vidurkis 2, 8 (žr. 11 pav.). Tuo remiantis galima daryti išvadas, jog studentai nėra pakankamai motyvuoti mokytis. Kaip jau buvo minėta, studentai neturi pakankamai laiko planavimo kompetencijos (žr. 2 priedas, 7. 1. lentelė, 7. 2. lentelė). Planavimo privalumai yra aiškūs galutiniai tikslai; tikslinga kasdienė veikla; objektyvus analizavimas; mąstymas tampa kryptingas (tikslu link). Gebėjimas planuoti mokymąsi suteikia studentui galimybę tapti autonomišku. Nesuplanavus veiklos, t.y. nesurašius tai, ką reikia atlikti, neužsibrėžus tikslų ir nenustačius uždavinių, nepaskirus mokymuisi laiko labai sunku įvertinti save. Įsivertindami turime matuoti padarytą pažangą, analizuoti klaidas, o tai daryti padeda sudarytas planas. Studentų mokymosi planavimo kompetencijos trūkumas neleidžia ugdyti mokymosi kontrolės kompetencijos. Iširti studentų mokymosi kontrolės kompetencijos naudojimo dažnumą skirti 30-33 anketos klausimai (žr. 1 priedas). Kaip matome 11 pav., šios kompetencijos vidurkis pats žemiausias, tik 2, 68. Studentai nederina veiksmų su planu, nes jo nesudaro; nelygina dabartinius pasiekimus su ankstesniais, retai savarankiškai vertina padarytą pažangą, beveik niekada nenusistato kriterijus, kurie padėtų įvertinti mokymosi kokybę. Tai reiškia, kad studentams svarbu atlikti užduotį ir būti gerai įvertintiems dėstytojų. Galima daryti išvadas, jog dauguma studentų mokosi tikrai dėl aukšto įvertinimo, t.y. vyrauja paviršutinis požiūris į mokymąsi.

11-24 anketos klausimai suformuluoti taip, kad atskleistų organizacinę mokymosi kompetenciją, o 25-29 – mokymosi savivados kompetenciją (žr. 1 priedas). 11 pav. pateikti duomenys leidžia teigti, jog studentai yra pakankamai gerai išugdę mokymosi organizavimo ir savivados kompetencijas. Studentų mokymosi organizavimo ir savivados kompetencijų vidurkis 3, 4 ir 3, 6. Jie geba savarankiškai pasirinkti mokymosi metodus, mokydamiesi struktūroja duomenis ir pan. Svarbu pažymėti, jog dauguma studentų neapsiriboja vien paskaitų konspektais (žr. 1 priedas, 17 klausimas), o ieško papildomos informacijos bibliotekoje ir internete (žr. 1 priedas, 15, 16 klausimai). Studentai pabrėžia, kad jie beveik visada žino kur ieškoti informacijos, susijusios su studijomis ir savarankiškų darbų atlikimu (žr. 1 priedas, 18

klausimas). Dauguma respondentų teigia, kad sugeba savarankiškai priimti sprendimus ir jaučiasi atsakingi už savo mokymąsi (žr. 1 priedas, 27, 28 klausimai). Skirtingų vadybinių mokymosi kompetencijų komponentų įvertinimai statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje (žr. 2 priedas, 8. 2. lentelė). Statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje šių vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimai: planavimo ir organizavimo, planavimo ir savivaldos, organizavimo ir kontrolės, savivaldos ir kontrolės (žr. 2 priedas, 8. 2 lentelė).

11 pav. Vadybinių mokymosi kompetencijų palyginimas

:

Galima daryti išvadas, jog studentai turi pakankamas mokymosi organizavimo ir savivaldos kompetencijas. Tačiau daugiau dėmesio reikėtų skirti mokymosi planavimo ir kontrolės kompetencijoms.

Universitetų dėstytojai, žinodami, kad studentai jaučiasi atsakingi už savo mokymąsi, galėtų skatinti studentus pačius planuoti savo mokymąsi: sudaryti planą ir jo laikytis, o paskui leisti patiems įvertinti padarytą pažangą. Kai studentai žinos, jog bus vertinami pagal tai kokias kompetencijas įgijo, o ne pagal tai, kaip teisingai atliko užduotis, mokymasis taps tikslingesnis ir studentai turės galimybę ugdyti mokymosi kompetenciją.

Galima daryti išvadas, jog:

1) VU studentai yra išugdę mokymosi organizavimo ir savivados kompetencijas, t.y. geba geba savarankiškai pasirinkti mokymosi metodus; geba struktūruoti duomenis; dauguma studentų neapsiriboja vien paskaitų konspektais; geba papildomos informacijos bibliotekoje ir internete; visada žino kur ieškoti informacijos, susijusios su studijomis ir savarankiškų darbų atlikimu; geba savarankiškai priimti sprendimus ir jaučiasi atsakingi už savo mokymąsi.

2) atlikus lyginamąją dirbančių ir nedirbančių studentų mokymosi kompetencijų analizę, paaiškėjo, jog VU studentai nepakankamai išugdę mokymosi planavimo kompetenciją: nepriklausomai nuo to ar dirba, ar ne, vienodai retai planuoja mokymąsi, t.y. ant lapo užsirašo ką turi padaryti, kad laiku atliktų užduoti, mokymuisi paskiria konkretų laiką.

IŠVADOS

1. Atlikus literatūros analizę galima daryti išvadą, kad mokymasis – tai yra aktyvi, tikslinga žmogaus veikla, kuria siekiama gauti žinių, jas suprasti ir įsiminti, įgyti įgūdžių. Savarankiško mokymosi organizavimas neįmanomas be psichologinių mokymosi ypatumų, kuriuos sudaro autonomija, motyvacija, požiūris į mokymąsi ir mokymosi stiliaus žinojimas.
2. Mokymosi proceso valdymas suprantamas kaip besimokančių planavimo, organizavimo, vadovavimo ir kontrolės procesas. Taigi, norint pasiekti gerų rezultatų reikia įvykdyti kelias pagrindines funkcijas: planuoti mokymąsi, organizuoti savimoką, savarankiškai vadovauti mokymuisi ir kontroliuoti mokymosi procesą.
3. Gebantis savarankiškai mokytis studentas yra autonomiška asmenybė, yra motyvuotas mokytis, turi giluminį požiūrį į mokymąsi, geba nustatyti, koks mokymosi stilius jam priimtinausias, taip pat jis turi vadybines mokymosi kompetencijas, t.y. formuluoja mokymosi tikslus ir uždavinius, savo iniciatyva nustato mokymosi poreikius ir išteklius, žino kur ieškoti informacijos ir kaip ją pritaikyti praktikoje, sugeba pasirinkti sau tinkamiausią mokymosi strategiją ir įvertinti gautus rezultatus, nes tik jis pats geriausiai žino, ko jis nori išmokti ir kaip jam mokytis geriausia.
4. Empirinis tyrimas patvirtino iškeltą hipotezę, kad studentų lytis turi įtakos mokymosi kompetencijai. Buvo nustatyta, jog merginos turi daugiau mokymosi kompetencijų negu vaikinai.
5. Empirinis tyrimas patvirtino dar vieną iškeltą hipotezę, jog jaunesni studentai turi mažiau mokymosi kompetencijų negu vyresni. Buvo nustatyta, jog devyniolikmečiai respondentai turi mažiau mokymosi kompetencijų negu vyresni studentai. Skirtingų kursų studentų vadybinės mokymosi kompetencijos statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje. Skiriasi I ir II, I ir III bei I ir IV kurso studentų vadybinės kompetencijos. Statistinis skirtumas rodo, kad I kurso studentai turi mažiausiai mokymosi kompetencijų. Tai įrodo, kad nuo studentų amžiaus priklauso gebėjimas organizuoti mokymąsi.
6. Skirtingų fakultetų studentai nevienodai dažnai savarankiškai organizuoja mokymąsi. Fizikos fakulteto studentai turi mažiausiai vadybinių mokymosi kompetencijų. Kiek daugiau mokymosi kompetencijų turi Filosofijos fakulteto studentai, daugiausia mokymosi kompetencijų yra išugdę Filologijos ir Medicinos fakulteto studentai. Statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje visų fakultetų studentų vadybinių kompetencijų įvertinimai, išskyrus Filosofijos ir Medicinos fakultetų studentus.

7. Empirinis tyrimas nepatvirtino iškeltos hipotezės dėl užbaigtos mokyklos įtakos savarankiško mokymosi organizavimui. Buvo nustatyta, jog užbaigta mokykla neturi didelės įtakos mokymosi kompetencijos formavimui. Galima daryti išvadą, jog visuose mokyklose nepakankamai dėmesio skiriama savarankiško mokymosi kompetencijai ugdyti.
8. Šiame darbe buvo tiriamos vadybinės mokymosi kompetencijos, t.y. gebėjimas planuoti mokymosi veiklą, organizuoti mokymąsi, vadovauti sau pačiam ir savarankiškai kontroliuoti mokymąsi. Empirinio tyrimo duomenys leidžia daryti išvadas, jog VU studentai išugdę šiuos gebėjimus:
- geba savarankiškai pasirinkti mokymosi metodus;
  - geba struktūruoti duomenis;
  - dauguma studentų neapsiriboja vien paskaitų konspektais;
  - geba papildomos informacijos bibliotekoje ir internete;
  - visada žino kur ieškoti informacijos, susijusios su studijomis ir savarankiškų darbų atlikimu
  - geba savarankiškai priimti sprendimus ir jaučiasi atsakingi už savo mokymąsi.

Šie savarankiško mokymosi gebėjimai yra susiję su savimokos organizavimo ir mokymosi savivados kompetencijomis.

9. Empirinio tyrimo duomenys leidžia daryti išvadas, jog VU studentai nėra pakankamai išugdę šiuos gebėjimus:
- retai formuluoja mokymosi tikslus ir uždavinius;
  - neplanuoja mokymosi laiko;
  - ant lapo neužsirašo tai, ką turi padaryti;
  - nederina veiksmų su planu (nes jo nesudaro);
  - nelygina dabartinius pasiekimus su ankstesniais;
  - retai savarankiškai vertina padarytą pažangą;
  - beveik niekada nenusistato kriterijus, kurie padėtų įvertinti mokymosi kokybę.

Šie savarankiško mokymosi gebėjimai yra susiję su mokymosi proceso planavimo ir savikontrolės kompetencijomis.

LITERATŪRA

1. Aktyvaus mokymosi metodai: mokytojo knyga. V., 1998
2. Benson P., Teaching and Research Autonomy in Language Learning. Pearson Education. 2001
3. Beresnevičienė D. Nuolatinis mokymasis Lietuvoje. V., 1995
4. Beresnevičienė D., Laurinavičiūtė J., Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos ypatumai. Ugdymo psichologija, 2004, Nr. 11-12, p. 189-196
5. Beresnevičienė D., Nuolatinis mokymasis vardan lygybės ir socialinio teisingumo kaip aukštojo mokslo misija. Acta Pedagogica Vilnensia, 2001, Nr. 8, p. 175-187
6. Beresnevičienė D., Universiteto misija nuolatinio mokymosi sistemoje. Ugdymo psichologija, 1998, 1 t., Nr. 1, p. 8-16
7. Bulajeva T., Pedagogų saviugdų veiksniai švietimo kaitos sąlygomis: daktaro disertacija. V., 2001, p. 158
8. Bulajeva T., Pedagogų profesinis tobulėjimas ir saviugda. Acta Pedagogica Vilnensia, 2000, Nr. 7, p. 234-241
9. Burgen A., Goals and Purposes of Higher Education in the 21 Century. Jessica Kingsley Publishers Ltd, 1996
10. Fosnot C., Constructivism, Theory, Perspectives, and Practice, New York, Teachers College Press, 1996
11. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. Psichologijos pagrindai. V., 2003
12. Gailienė I., Galininė L., Autonomijos ir mokymosi stilių sąsajos aukštųjų klasių mokinių mokymosi veikloje. Ugdymo psichologija, 2004, Nr. 11-12, p. 140-147
13. Gedvilienė G., Beresnevičienė D., Pradžios mokyklos mokytojų požiūris į mokymąsi bendradarbiaujant. Ugdymo psichologija, 2000, 3 t., Nr. 2, p. 48-52
14. Glasersfeld E., Introduction: Aspects of constructivism, in: C. Fosnot (ed.), Constructivism: Theory, perspectives, and practice, 3-7, New York, Teachers College Press, 1996
15. Candy P. C., Self-direction for Lifelong Learning: a Comprehensive Guide to Theory and Practice. San Francisco: Jossey – Bass, 1991
16. Holec H., Autonomy and Self-Directed Learning: present fields of application. Strasburg, Council of Europe, 1998
17. James S., Freeman E., Gilberg D., Vadyba. K., 2005, 662 p.
18. Jarvis P., Mokymosi paradoksai. K., 2001, p. 18

19. Jensen E., *Tobulas mokymas*, V., 1999
20. Jovaiša L *Edukologijos pradmenys : studijų knyga*. 2001.
21. Jucevičienė P., *Universiteto bibliotekos mokymosi aplinkos samprata*. *Pedagogika*, 2004, Nr. 71, p. 101-105.
22. Jucevičienė P., Lipinskienė, D. *Besimokantis universitetas: mokymosi paradigma ir jos sklaida aukštajame moksle- akcentai studijų programoms ir jų realizavimui*. Pranešimas seminare “Tęstinis aukštosios mokyklos studijų teorijos ir praktikos seminaras”. K., 2001
23. Juozaitis A., *Besimokantys suaugusieji*. 2000, p. 38
24. Jurevičiūtė V., *Studentų požiūris į mokymą(-si) aukštosiose mokyklose*. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 2004, Nr. 13
25. Kanopienė V., Tureikytė D., *Studentų požiūris į studijas priklauso nuo lyties. Lytiškumas ir švietimas: požiūrių, stereotipų ir ugdymo turinio tyrimai/ Mokslo darbai/ Moterų informacijos centras/ atsakingoji redaktorė doc. dr. G. Purvaneckienė. V., 2001, p. 120*
26. Knowles M. S., *Self-Directed Learning*. Chicago: Follett, 1975
27. Laurinavičiūtė J., *Suaugusiųjų mokymosi genėzė šiuolaikinės darbo rinkos sąlygomis*. V., 2002, p. 97
28. Leithwood K., Chapman J., Corson D., *International Handbook of educational leadership and administration*. Vol. 1. Kluwer academic publishers, 1996
29. Lepeškieienė V., *Humanistinis ugdymas mokykloje*. V., 1996
30. *Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas*, 1998
31. *Lietuvos švietimo koncepcija*, 1992
32. *Lietuvos švietimo reformos gairės*. V., 2002
33. Linkaitytė G. M., *Lietuvos suaugusiųjų švietimo naujovės: kontekstas ir patirtis. Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*, 2003, Nr. 6. p. 52-65.
34. Linkytė A., *Suaugusiųjų mokymosi ypatumai*. Magistro darbas. V., 2005
35. MacGilchrist, B., Myers, K., Reed, J. *The Intelligent School*. Paul Chapman Publishing Ltd, 1997
36. Mezaughlin M., *Švietimo visiems pereinamojo laikotarpio šalyse: kokybės iššūkiai ir mokymasis visą gyvenimą*. p. 9-10. Iš kn.: *Švietimo visiems kokybė: pagrindiniai mokymosi įgūdžiai. Europos dimensija ir Baltijos šalių vizija. Regioninė konferencija 2003m. spalio 23-25 d.* V., 2004. p 88.
37. *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas*, 2001
38. *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*, 2004
39. *Nacionalinės plėtros plano 2002-2004 metams*

40. Newstead S. E., Hoskins Sh., Encouraging Student Motivation. In A Handbook for Teaching and Learning in Higher Education, London: Kogan Page, 2000. p. 70-82
41. Ozmon H. A., Craver S. M., Filosofiniai ugdymo pagrindai. V., 1996
42. Petty G., Šiuolaikinis mokymasis. V., 2006, p. 668
43. Profesinio rengimo įstatymas, 2003
44. Psichologijos žodynas, V., Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993
45. Ramsden P., Kaip mokyti aukštojoje mokykloje. V., 2000. p. 351
46. Ramsden P., Learning to lead in higher education. London: Creative print and design, 1996
47. Saavala T., Būsimi švietimo ir mokymo uždaviniai Europoje – esminės kompetencijos žinių visuomenėje, p. 14-19. Iš kn.: Švietimo visiems kokybė: pagrindiniai mokymosi įgūdžiai. Europos dimensija ir Baltijos šalių vizija. Regioninė konferencija 2003m. spalio 23-25 d. V., 2004, p. 88
48. Štuopytė E., Neįgaliųjų ir marginalinių grupių įsijungimo į besimokančio miesto vystymą veiksmų tyrimas: Tarpinė ataskaita. K., 2003
49. Šulcas A., Mokomės mokytis. K., 1945, p. 38
50. Teresevičienė M., Andragoginė didaktika. V., 1998
51. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita. Monografija. K., 2003. p. 180
52. Teresevičienė M., Oldroyd D., Gedvilienė G., Suaugusiųjų mokymasis. Andragogikos didaktikos pagrindai. V., 2004, p. 118
53. Washington C. D., Lifelong learning in the global knowledge Economy: Challenges for Developing Countries. The World bank, 2003
54. Weinert F. E., Selbstgesteuertes Lernen als Voraussetzung, Methode und Ziel des Unterrichts, in: Unterrichtswissenschaft, 1982, 2, p. 99-100
55. Žemaitytė I., Neformalusis suaugusiųjų švietimas kaip suaugusiųjų socializacijos veiksnys. Socialinis darbas, 2003, Nr. 1 (13), p. 72-79
56. Maslow A. G., Мотивация и личность. Санкт Петербург, 1990
57. Gladyšev S., Андрагогика – это вам не педагогика [žiūrėta rugsėjo 25d]. Prieiga per internetą: <http://megapoliss.ru/2/7/001.html>
58. Zmejev S. I., С.И., Основы андрагогики. М., 1999. с. 152
59. Little D., Dam L. Learner Autonomy. [Žiūrėta 2005m. spalio 10d.] Prieiga per internetą: <http://66.102.9.104/search?q=cache:sWAe0miULcsJ:www.eltnewsletter.com/back/September2000/art322000.htm+Little+D++Learner+autonomy&hl=lt>

60. Schwienhorst K., Talking on the MOO: Learner autonomy and language learning in tandem. Paper presented at the CALLMOO: Enhancing Language Learning Through Internet Technologies, Bergen, Norway, 1997 [Žiūrēta 2005m. lapkričio 21d.]. Priega per internetą:
<http://www.tcd.ie/CLCS/assistants/kschwien/Publications/CALLMOOtalk.htm>

PRIEDAI

1 priedas

Instrukcija tiriamiesiems. Instrukcija buvo pateikiama žodžiu, prieš pradėdant tyrimą. Instrukcija: Laba diena. Esu Vilniaus universiteto filosofijos fakulteto edukologijos studijų programos antro kurso magistrantė. Šiuo metu rašau darbą (atlieku tyrimą) tema „Studentų savarankiško mokymosi organizavimas“. Tikslas – nustatyti, kokias mokymosi kompetencijas turi VU dieninio skyriaus bakalauro studijų programos studentai. Paprašysiu jus kuo išsamiau atsakyti į anketos klausimus. Tyrimas yra visiškai konfidencialus, Jūsų atsakymai bus panaudoti tik mano diplominiame darbe. Jei iškilis kokių nors neaiškumų, visada galite paklausti. Ar norėtumėte ko nors paklausti prieš pradėdant?

ANKETA

Gerbiamieji apklausos dalyviai, aš esu Oksana Gylienė, Vilniaus universiteto, filosofijos fakulteto, edukologijos studijų programos II kurso magistrantė. Šiuo metu rašau magistrinį darbą (atlieku tyrimą) tema „Studentų savarankiško mokymosi organizavimas“. Ši anketa skirta išsiaiškinti ar dieninio skyriaus studentai sugeba mokytis savarankiškai, t. y. ar turi savarankiško mokymosi kompetencija. Ši anketa yra anoniminė, gauti apklausos duomenys bus panaudoti tik šiame tyrime.

Apibraukite prie kiekvieno teiginio, geriausiai išreiškiančio Jūsų nuomonę, skaičių.

1 – niekada; 2 – retai; 3 – kartais; 4 – dažnai; 5 – visada.

Prašome atsakyti į **visus** klausimus.

Universiteto pavadinimas, kuriame studijuojate: VU, kitas universitetas (pažymėkite tinkamą variantą)

Kursas: I kursas, II kursas, III kursas, IV kursas (pažymėkite tinkamą variantą)

Fakultetas .....

Amžius .....

Lytis: vyras, moteris (pažymėkite tinkamą variantą)

Mokykla, kurią baigėte: didmiesčio, rajoninę, kaimo (pažymėkite tinkamą variantą)

Šiuo metu dirbate? dirbu, nedirbu (pažymėkite tinkamą variantą)

1. Sugebu formuluoti mokymosi tikslus.....1 2 3 4 5
2. Sugebu apibrėžti mokymosi uždavinius.....1 2 3 4 5
3. Ant lapo surašau ką turiu padaryti, kad laiku atlikčiau užduotį.....1 2 3 4 5

4. Užduotis surašau prioriteto tvarka.....	1	2	3	4	5
5. Planuoju mokymosi laiką.....	1	2	3	4	5
6. Kruopščiai paskirstau savo laiką, todėl visus darbus padarau laiku.....	1	2	3	4	5
7. Paskiriu mokymuisi konkretų laiką ir jo laikausi.....	1	2	3	4	5
8. Kiekvienai mokymosi fazei numatau tikslų laiko tarpą.....	1	2	3	4	5
9. Prieš egzaminą pasilieku laiko, kad ramiai galėčiau pakartoti visą medžiagą.....	1	2	3	4	5
10. Numatau tolesnių mokymosi tikslų bei jų siekimo strategijas.....	1	2	3	4	5
11. Priklausomai nuo užduoties renkuosi mokymosi metodą (-us).....	1	2	3	4	5
12. Prieš pradėdamas mokytis naują medžiagą pasvarstau, kaip šį darbą atlikti efektyviausiai.....	1	2	3	4	5
13. Kai tenka mokytis daug ir medžiaga sudėtinga, bandau jos turinį suskirstyti ir rasti tinkamiausią struktūrą.....	1	2	3	4	5
14. Į kiekvieną užduotį stengiuosi žiūrėti kūrybiškai.....	1	2	3	4	5
15. Informacijos ieškau bibliotekoje.....	1	2	3	4	5
16. Informacijos ieškau internete.....	1	2	3	4	5
17. Man užtenka konspektų.....	1	2	3	4	5
18. Žinau, kaip ir kur ieškoti informacijos, susijusios su studijomis ir savarankiškų darbų atlikimu.....	1	2	3	4	5
19. Gautą informaciją nesunku susisteminti, atrinkti tai, kas reikalinga	1	2	3	4	5
20. Jei trūksta informacijos, jos ieškau visuose įmanomuose šaltiniuose.....	1	2	3	4	5
21. Jei matau, kad nesuprantu, kreipiuosi pagalbos į kitus.....	1	2	3	4	5
22. Naujai išmoktą medžiagą mintyse bandau susieti su tuo, ką jau žinau iš anksčiau.....	1	2	3	4	5
23. Tai, ką mokausi, bandau susieti su savo patirtimi.....	1	2	3	4	5
24. Sugebu pritaikyti teorines žinias praktikoje.....	1	2	3	4	5
25. Nustatau mokymosi išteklius.....	1	2	3	4	5
26. Sugebu nusistatyti mokymosi poreikius	1	2	3	4	5
27. Sugebu savarankiškai priimti sprendimus.....	1	2	3	4	5
28. Esu atsakingas (-a) už savo mokymąsi.....	1	2	3	4	5
29. Sukuriu mokymuisi palankią aplinką.....	1	2	3	4	5
30. Kiekvieną veiksmą derinu su sudarytu planu.....	1	2	3	4	5
31. Dabartinius pasiekimus lyginu su ankstesniais.....	1	2	3	4	5
32. Atlikęs(-usi) užduotį visada įvertinu savo padarytą pažangą.....	1	2	3	4	5
33. Nusistatau kriterijus, kurie padeda įvertinti mokymosi kokybę.....	1	2	3	4	5

Vadybinių mokymosi kompetencijų teorinis modelis

Vadybinės mokymosi kompetencijos	Savarankiško mokymosi planavimas	gebėjimas formuluoti; mokymosi tikslus; gebėjimas apibrėžti mokymosi užduotys; gebėjimas užduotis surašyti prioriteto tvarka; gebėjimas planuoti laiką; gebėjimas numatyti tolesnių mokymosi tikslų bei jų siekimo strategijas;
	Savimokos organizavimas	gebėjimas pasirinkti tinkamus mokymosi metodus; gebėjimas reguliuoti mokymosi tempą; gebėti nusistatyti kokių išteklių reikės; gebėjimas sisteminti medžiagą; gebėjimas kūrybingai atlikti užduotis; gebėjimas ieškoti informacijos įvairiais būdais; gebėjimas informaciją atsirinkti, susieti ir pritaikyti; gebėjimas planuoti laiką;
	Mokymosi savivada	gebėjimas savarankiškai priimti sprendimus; gebėjimas pasirinkti tinkamus mokymosi metodus; gebėjimas būti atsakingu už savo mokymąsi; gebėjimas sukurti mokymosi aplinką;
	Savarankiško mokymosi kontrolė	gebėjimas kiekvieną veiksmą derinti su sudarytu planu; gebėti įvertinti padarytą pažangą; gebėjimas nusistatyti kokybės kriterijus; gebėti dabartinius pasiekimus lyginti su ankstesniais.

LENTELĖS

1. Vadybinių mokymosi kompetencijų ryšys su respondentų amžiumi

GLM-GENERAL FACTORIAL

Univariate Analysis of Variance

Aprašomoji statistika

Dependent Variable: KOMPETEN

AMZIUS	Mean	Std. Deviation	N
19	2,6343	0,9732	15
20	3,3608	0,5785	32
21	3,3861	0,4586	27
22	3,1674	0,5306	21
23	3,3409	0,5880	8
24	2,7273	1,0694	5
25	3,6061	0,4285	2
26	3,2879	0,2354	4
27	3,2879	2,143E-02	2
Total	3,2095	0,6614	116

1. 1. lentelė.

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: KOMPETEN

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	8,226	8	1,028	2,615	,012
Intercept	471,878	1	471,878	1199,933	,000
AMZIUS	8,226	8	1,028	2,615	,012
Error	42,078	107	,393		
Total	1245,214	116			
Corrected Total	50,304	115			

a R Squared = ,164 (Adjusted R Squared = ,101)

1. 2. lentelė.

Vadybinės mokymosi kompetencijos yra susijusios su amžiumi.

Post Hoc Test

Multiple Comparisons

Dependent Variable: KOMPETEN

Tukey HSD

		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
(I) AMZIUS	(J) AMZIUS				Lower Bound	Upper Bound
19	20	-,7265	,196	0,010	-1,3478	-,1051
	21	-,7517	,202	0,009	-1,3912	-,1123
	22	-,5330	,212	0,237	-1,2043	,1382
	23	-,7066	,275	0,210	-1,5758	,1627
	24	-9,2929E-02	,324	1,000	-1,1183	,9324
	25	-,9717	,472	0,507	-2,4664	,5230
	26	-,6535	,353	0,648	-1,7709	,4638
	27	-,6535	,472	0,901	-2,1482	,8411
20	19	,7265	,196	0,010	,1051	1,3478
	21	-2,5288E-02	,164	1,000	-,5442	,4936
	22	,1934	,176	0,973	-,3642	,7510
	23	1,989E-02	,248	1,000	-,7650	,8047
	24	,6335	,302	0,478	-,3213	1,5883
	25	-,2453	,457	1,000	-1,6925	1,2019
	26	7,292E-02	,333	1,000	-,9801	1,1259
	27	7,292E-02	,457	1,000	-1,3743	1,5201
21	19	,7517	,202	0,009	,1123	1,3912
	20	2,529E-02	,164	1,000	-,4936	,5442
	22	,2187	,182	0,955	-,3590	,7964
	23	4,517E-02	,252	1,000	-,7541	,8444
	24	,6588	,305	0,441	-,3079	1,6255
	25	-,2200	,460	1,000	-1,6751	1,2351
	26	9,820E-02	,336	1,000	-,9656	1,1620
	27	9,820E-02	,460	1,000	-1,3569	1,5533
22	19	,5330	,212	0,237	-,1382	1,2043
	20	-,1934	,176	0,973	-,7510	,3642
	21	-,2187	,182	0,955	-,7964	,3590
	23	-,1735	,261	0,999	-,9985	,6514
	24	,4401	,312	0,892	-,5479	1,4282
	25	-,4387	,464	0,990	-1,9080	1,0307
	26	-,1205	,342	1,000	-1,2037	,9627
	27	-,1205	,464	1,000	-1,5898	1,3488
23	19	,7066	,275	0,210	-,1627	1,5758
	20	-1,9886E-02	,248	1,000	-,8047	,7650
	21	-4,5174E-02	,252	1,000	-,8444	,7541
	22	,1735	,261	0,999	-,6514	,9985
	24	,6136	,358	0,735	-,5183	1,7456
	25	-,2652	,496	1,000	-1,8349	1,3046
	26	5,303E-02	,384	1,000	-1,1629	1,2689
	27	5,303E-02	,496	1,000	-1,5167	1,6228

24	19	9,293E-02	,324	1,000	-,9324	1,1183
	20	-,6335	,302	0,478	-1,5883	,3213
	21	-,6588	,305	0,441	-1,6255	,3079
	22	-,4401	,312	0,892	-1,4282	,5479
	23	-,6136	,358	0,735	-1,7456	,5183
	25	-,8788	,525	0,760	-2,5400	,7825
	26	-,5606	,421	0,919	-1,8926	,7713
	27	-,5606	,525	0,977	-2,2218	1,1006
25	19	,9717	,472	0,507	-,5230	2,4664
	20	,2453	,457	1,000	-1,2019	1,6925
	21	,2200	,460	1,000	-1,2351	1,6751
	22	,4387	,464	0,990	-1,0307	1,9080
	23	,2652	,496	1,000	-1,3046	1,8349
	24	,8788	,525	0,760	-,7825	2,5400
	26	,3182	,543	1,000	-1,4014	2,0377
	27	,3182	,627	1,000	-1,6674	2,3037
26	19	,6535	,353	0,648	-,4638	1,7709
	20	-7,2917E-02	,333	1,000	-1,1259	,9801
	21	-9,8204E-02	,336	1,000	-1,1620	,9656
	22	,1205	,342	1,000	-,9627	1,2037
	23	-5,3030E-02	,384	1,000	-1,2689	1,1629
	24	,5606	,421	0,919	-,7713	1,8926
	25	-,3182	,543	1,000	-2,0377	1,4014
	27	-4,4409E-16	,543	1,000	-1,7195	1,7195
27	19	,6535	,472	0,901	-,8411	2,1482
	20	-7,2917E-02	,457	1,000	-1,5201	1,3743
	21	-9,8204E-02	,460	1,000	-1,5533	1,3569
	22	,1205	,464	1,000	-1,3488	1,5898
	23	-5,3030E-02	,496	1,000	-1,6228	1,5167
	24	,5606	,525	0,977	-1,1006	2,2218
	25	-,3182	,627	1,000	-2,3037	1,6674
	26	4,441E-16	,543	1,000	-1,7195	1,7195

Based on observed means.

* The mean difference is significant at the ,05 level.

1. 3. lentelė.

Statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje 19-mečių ir 20-mečių bei 19-mečių ir 21 metų respondentų vadybinės mokymosi kompetencijos.

2. Skirtingų kursų studentų vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimo skirtumai

Aprašomoji statistika

KOMPETEN

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1	20	2,5879	,7947	,1777	2,2160	2,9598	1,70	3,91
2	51	3,3898	,5252	7,354E-02	3,2421	3,5375	1,76	4,33
3	28	3,3431	,4899	9,259E-02	3,1531	3,5331	2,30	4,24
4	17	3,1800	,7130	,1729	2,8135	3,5466	1,42	4,06
Total	116	3,2095	,6614	6,141E-02	3,0879	3,3311	1,42	4,33

2. 1. lentelė.

ONEWAY ANOVA

KOMPETEN

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	(Combined)		9,900	3	3,300	9,148	,000
	Linear Term	Unweighted	2,892	1	2,892	8,016	,005
		Weighted	2,283	1	2,283	6,329	,013
		Deviation	7,617	2	3,808	10,557	,000
Within Groups			40,404	112	,361		
Total			50,304	115			

2. 2. lentelė.

Skirtingų kursų studentų vadybinės mokymosi kompetencijos statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje.

Post Hoc Test

Multiple Comparisons

Dependent Variable: KOMPETEN

Tukey HSD

(I) KURSAS	(J) KURSAS	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1	2	-,8019	,158	,000	-1,2152	-,3886
	3	-,7552	,176	,000	-1,2138	-,2966
	4	-,5922	,198	,018	-1,1089	-7,5410E-02
2	1	,8019	,158	,000	,3886	1,2152
	3	4,671E-02	,141	,987	-,3217	,4151

	4	,2097	,168	,598	-,2289	,6484
3	1	,7552	,176	,000	,2966	1,2138
	2	-4,6707E-02	,141	,987	-,4151	,3217
	4	,1630	,185	,814	-,3186	,6447
4	1	,5922	,198	,018	7,541E-02	1,1089
	2	-,2097	,168	,598	-,6484	,2289
	3	-,1630	,185	,814	-,6447	,3186

* The mean difference is significant at the .05 level.

2. 3. lentelė.

Statistiškai reikšmingai tarpusavyje skiriasi 1 ir 2, 1 ir 3 bei 1 ir 4 kurso studentų vadybinės kompetencijos. Statistiškai reikšmingi skirtumai paryškinti bold stiliumi.

3. Skirtingų lyčių studentų vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimo skirtumai

T-Test (dviems nepriklausomoms imtims)

Group Statistics

	LYTIS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
PLANAVIMAS	1 - VYRAS	34	2,3176	,6758	,1159
	0 - MOTERIS	82	3,0244	,6927	7,650E-02
ORGANIZAVIMAS	1	34	2,9529	,6311	,1082
	0	82	3,6146	,5593	6,177E-02
SAVIVADA	1	34	3,2451	,6744	,1157
	0	82	3,8103	,6124	6,763E-02
KONTROLĖ	1	34	1,9485	,8655	,1484
	0	82	2,9878	,9937	,1097
KOMPETENCIJOS	1	34	2,7184	,6059	,1039
	0	82	3,4132	,5729	6,327E-02

3. 1. lentelė.

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
PLANAVIMAS	Equal variances assumed	,070	,792	-5,037	114	0,000	-,7067	,1403
	Equal variances not assumed			-5,089	63,140	0,000	-,7067	,1389
ORGANIZAVIMAS	Equal variances	,781	,379	-5,583	114	0,000	-,6617	,1185

	assumed							
	Equal variances not assumed			-5,310	55,593	0,000	-,6617	,1246
SAVIVADA	Equal variances assumed	1,802	,182	-4,391	114	0,000	-,5652	,1287
	Equal variances not assumed			-4,219	56,729	0,000	-,5652	,1340
KONTROLĖ	Equal variances assumed	,221	,639	-5,316	114	0,000	-1,0393	,1955
	Equal variances not assumed			-5,630	70,366	0,000	-1,0393	,1846
KOMPETENCIJOS	Equal variances assumed	,742	,391	-5,846	114	0,000	-,6948	,1188
	Equal variances not assumed			-5,711	58,721	0,000	-,6948	,1217

3. 2. lentelė.

Vaikinių ir merginų vadybinės mokymosi kompetencijos statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje.

4. Skirtingų fakultetų studentų vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimas

Oneway Anova
Descriptives
KOMPETENCIJOS

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1,00 - Filosofijos	25	2,9285	,6654	,1331	2,6538	3,2031	1,76	4,06
2,00 – Fizikos	13	2,3753	,6068	,1683	2,0086	2,7420	1,70	3,21
5,00 - Filologijos	60	3,3955	,5409	6,983E-02	3,2557	3,5352	1,42	4,33
6,00 - Medicinos	16	3,5360	,3726	9,314E-02	3,3375	3,7345	3,00	4,24
Total	114	3,1964	,6596	6,178E-02	3,0740	3,3188	1,42	4,33

4. 1. lentelė.

ANOVA
KOMPETEN

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	(Combined)		14,782	3	4,927	15,761	,000
	Linear Term	Weighted	10,314	1	10,314	32,990	,000
		Deviation	4,468	2	2,234	7,146	,001
Within Groups			34,389	110	,313		
Total			49,170	113			

4. 2. lentelė.

Skirtingų fakultetų studentų vadybinės mokymosi kompetencijos statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje.

Post Hoc

Multiple Comparisons

Dependent Variable: KOMPETEN

Tukey HSD

(I) KODAS	(J) KODAS	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	,5532	,191	,023	5,443E-02	1,0520	
	5,00	-,4670	,133	,004	-,8142	-,1197	
	6,00	-,6075	,179	,005	-1,0745	-,1405	
2,00	1,00	-,5532	,191	,023	-1,0520	-5,4431E-02	
	5,00	-1,0202	,171	,000	-1,4664	-,5739	
	6,00	-1,1607	,209	,000	-1,7053	-,6161	
5,00	1,00	,4670	,133	,004	,1197	,8142	
	2,00	1,0202	,171	,000	,5739	1,4664	
	6,00	-,1405	,157	,808	-,5509	,2699	
6,00	1,00	,6075	,179	,005	,1405	1,0745	
	2,00	1,1607	,209	,000	,6161	1,7053	
	5,00	,1405	,157	,808	-,2699	,5509	

- The mean difference is significant at the .05 level.

4. 3. lentelė.

Statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje visų fakultetų (Filosofijos, Fizikos, Filologijos ir Medicinos) studentų vadybinės mokymosi kompetencijos, išskyrus Filologijos ir Medicinos fakultetų studentų kompetencijas.

5. Studentų, baigusių miesto, rajono ir kaimo mokyklas, vadybinių mokymosi kompetencijų skirtumai

Aprašomoji statistika

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Planavimas	1-miesto	66	2,8015	,7124	8,769E-02	2,6264	2,9766	1,20	4,50
	2-rajono	45	2,8311	,8347	,1244	2,5803	3,0819	1,20	4,40
	3-kaimo	5	2,9000	,7483	,3347	1,9708	3,8292	1,90	3,80
	Total	116	2,8172	,7573	7,031E-02	2,6780	2,9565	1,20	4,50
Organizavimas	1	66	3,3697	,6392	7,868E-02	3,2126	3,5268	1,60	4,40
	2	45	3,4556	,6881	,1026	3,2488	3,6623	2,10	4,50
	3	5	3,7800	,4324	,1934	3,2431	4,3169	3,30	4,30
	Total	116	3,4207	,6528	6,061E-02	3,3006	3,5408	1,60	4,50
Savivada	1	66	3,6667	,6802	8,373E-02	3,4995	3,8339	1,22	4,78
	2	45	3,6025	,7077	,1055	3,3899	3,8151	1,67	4,56
	3	5	3,7333	,4486	,2006	3,1763	4,2903	3,22	4,44
	Total	116	3,6446	,6793	6,307E-02	3,5197	3,7696	1,22	4,78
Kontrolė	1	66	2,7576	1,0928	,1345	2,4889	3,0262	1,00	5,00
	2	45	2,5611	1,0582	,1577	2,2432	2,8790	1,00	4,50
	3	5	2,8000	,8178	,3657	1,7846	3,8154	1,75	4,00
	Total	116	2,6832	1,0660	9,897E-02	2,4871	2,8792	1,00	5,00
Kompetencijos	1	66	3,2043	,6429	7,914E-02	3,0463	3,3624	1,42	4,33
	2	45	3,1980	,7097	,1058	2,9848	3,4112	1,70	4,33
	3	5	3,3818	,5290	,2366	2,7249	4,0387	2,70	4,15
	Total	116	3,2095	,6614	6,141E-02	3,0879	3,3311	1,42	4,33

5. 1. lentelė.

ANOVA

				Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Planavimas	Between Groups	(Combined)		5,922E-02	2	2,961E-02	,051	,951
		Linear Term	Unweighted	4,508E-02	1	4,508E-02	,077	,781
			Weighted	5,415E-02	1	5,415E-02	,093	,761
			Deviation	5,078E-03	1	5,078E-03	,009	,926
	Within Groups			65,886	113	,583		
	Total			65,946	115			
Organizavimas	Between Groups	(Combined)		,872	2	,436	1,023	,363
		Linear Term	Unweighted	,782	1	,782	1,837	,178
			Weighted	,685	1	,685	1,607	,208
			Deviation	,187	1	,187	,439	,509
	Within Groups			48,139	113	,426		
	Total			49,010	115			
Savivada	Between Groups	(Combined)		,151	2	7,569E-02	,162	,851
		Linear Term	Unweighted	2,066E-02	1	2,066E-02	,044	,834

		Term						
		Weighted	2,624E-02	1	2,624E-02	,056	,813	
		Deviation	,125	1	,125	,267	,606	
	Within Groups		52,916	113	,468			
	Total		53,067	115				
Kontrolė	Between Groups	(Combined)	1,104	2	,552	,481	,619	
		Linear Unweighted	8,365E-03	1	8,365E-03	,007	,932	
		Weighted	,481	1	,481	,419	,519	
		Deviation	,623	1	,623	,544	,462	
	Within Groups		129,566	113	1,147			
	Total		130,670	115				
Kompetencijos	Between Groups	(Combined)	,156	2	7,811E-02	,176	,839	
		Linear Unweighted	,146	1	,146	,330	,567	
		Weighted	3,726E-02	1	3,726E-02	,084	,773	
		Deviation	,119	1	,119	,268	,606	
	Within Groups		50,148	113	,444			
	Total		50,304	115				

5. 2. lentelė.

Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp miesto, rajono ir kaimo mokyklas baigusiu studentų vadybinių mokymosi kompetencijų nėra.

Post Hoc Test

Multiple Comparisons
Tukey HSD

Dependent Variable	(I)	(J)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
PLANAVIMAS	1	2	-2,9596E-02	,148	,978	-,3802	,3210
		3	-9,8485E-02	,354	,958	-,9397	,7427
	2	1	2,960E-02	,148	,978	-,3210	,3802
		3	-6,8889E-02	,360	,980	-,9238	,7860
	3	1	9,848E-02	,354	,958	-,7427	,9397
		2	6,889E-02	,360	,980	-,7860	,9238
ORGANIZAVIMAS	1	2	-8,5859E-02	,126	,775	-,3855	,2138
		3	-,4103	,303	,368	-1,1293	,3087
	2	1	8,586E-02	,126	,775	-,2138	,3855
		3	-,3244	,308	,544	-1,0552	,4063
	3	1	,4103	,303	,368	-,3087	1,1293
		2	,3244	,308	,544	-,4063	1,0552
SAVIVADA	1	2	6,420E-02	,132	,878	-,2500	,3784
		3	-6,6667E-02	,317	,976	-,8205	,6872
	2	1	-6,4198E-02	,132	,878	-,3784	,2500
		3	-,1309	,323	,913	-,8970	,6353
	3	1	6,667E-02	,317	,976	-,6872	,8205
		2	,1309	,323	,913	-,6353	,8970
KONTROLĖ	1	2	,1965	,207	,610	-,2952	,6881
		3	-4,2424E-02	,497	,996	-1,2220	1,1372

	2	1	-,1965	,207	,610	-,6881	,2952
		3	-,2389	,505	,884	-1,4377	,9600
	3	1	4,242E-02	,497	,996	-1,1372	1,2220
		2	,2389	,505	,884	-,9600	1,4377
KOMPETENCIJOS	1	2	6,336E-03	,129	,999	-,2995	,3122
		3	-,1775	,309	,834	-,9114	,5564
	2	1	-6,3361E-03	,129	,999	-,3122	,2995
		3	-,1838	,314	,828	-,9297	,5620
	3	1	,1775	,309	,834	-,5564	,9114
		2	,1838	,314	,828	-,5620	,9297

5. 3. lentelė.

6. Dirbančių ir nedirbančių studentų planavimo įgūdžių skirtumai

T-test (T-studento kriterijus)

Group Statistics

	DARBAS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
PLANAVIMAS	1-dirba	34	2,7618	,6858	,1176
	0-nedirba	82	2,8402	,7878	8,700E-02

6. 1. lentelė.

Independent Samples Test (*tarp 2 nepriklausomų imčių*)

		Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
PLANAVIMAS	Equal variances assumed	,753	,387	-,506	114	,614	-7,8479E-02	,1550
	Equal variances not assumed			-,536	70,409	,593	-7,8479E-02	,1463

6. 2. lentelė.

Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp dirbančių ir nedirbančių studentų planavimo įgūdžių nėra.

7. Dirbančių ir nedirbančių studentų laiko planavimo įgūdžių skirtumai

T-test

Group Statistics

	DARBAS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
LAIKO_PLANAVIMAS (3, 5, 6, 7, 8 ir 9 teiginiai)	1	34	2,7402	,7990	,1370
	0	82	2,7947	,8576	9,470E-02

7. 1. lentelė.

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
PLANAVIMAS	Equal variances assumed	,743	,391	-,318	114	,751	-5,4519E-02	,1716
	Equal variances not assumed			-,327	65,929	,744	-5,4519E-02	,1666

7. 2. lentelė.

Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp dirbančių ir nedirbančių studentų laiko planavimo įgūdžių nėra.

8. Skirtingų vadybinių mokymosi kompetencijų komponentų įvertinimų palyginimas.

Oneway Anova

Aprašomoji statistika
KOMPONENTAI

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-planavimas	116	2,8172	,7573	7,031E-02	2,6780	2,9565	1,20	4,50
2-organizavimas	116	3,4446	,6793	6,307E-02	3,5197	3,7696	1,22	4,78
3-savivada	116	3,6446	,6793	6,307E-02	3,5197	3,7696	1,22	4,78
4-kontrolė	116	2,6832	1,0660	9,897E-02	2,4871	2,8792	1,00	5,00

Total	464	3,1974	,9255	4,297E-02	3,1130	3,2819	1,00	5,00
-------	-----	--------	-------	-----------	--------	--------	------	------

8. 1. lentelė.

ANOVA
KOMPONENTAI

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	(Combined)		93,841	3	31,280	47,528	,000
	Linear Term	Contrast	,938	1	,938	1,425	,233
		Deviation	92,903	2	46,451	70,579	,000
Within Groups			302,750	460	,658		
Total			396,590	463			

8. 2. lentelė.

Skirtingų vadybinių mokymosi kompetencijų komponentų įvertinimai statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje.

Post Hoc Test

Multiple Comparisons
Dependent Variable: KOMPONENTAI
Tukey HSD

(I)	(J)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
VAR0000	VAR0000				Lower Bound	Upper Bound
2	2					
1	2	-,8274	,107	,000	-1,1011	-,5537
	3	-,8274	,107	,000	-1,1011	-,5537
	4	,1341	,107	,590	-,1396	,4077
2	1	,8274	,107	,000	,5537	1,1011
	3	,0000	,107	1,000	-,2737	,2737
	4	,9614	,107	,000	,6878	1,2351
3	1	,8274	,107	,000	,5537	1,1011
	2	,0000	,107	1,000	-,2737	,2737
	4	,9614	,107	,000	,6878	1,2351
4	1	-,1341	,107	,590	-,4077	,1396
	2	-,9614	,107	,000	-1,2351	-,6878
	3	-,9614	,107	,000	-1,2351	-,6878

- The mean difference is significant at the .05 level. (*patikimumo lygmuo* – 0,05)

8. 3. lentelė.

Statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje šių vadybinių mokymosi kompetencijų įvertinimai:
Planavimo ir organizavimo
Planavimo ir savivaldos
Organizavimo ir kontrolės
Savivaldos ir kontrolės